

Značajke inkluzivnih podslova u igranom filmu za djecu *Vlak u snijegu*

Sobol, Antonela

Master's thesis / Diplomski rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:231213>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet u Rijeci

Antonela Sobol

Značajke inkluzivnih podslova u igranom filmu za djecu *Vlak u snijegu*

Features of inclusive subtitles in the children's film *A Train in the Snow*

Diplomski rad

Rijeka, 2025.

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet

Katedra za translatologiju

Antonela Sobol

Matični broj: 0009083785

Značajke inkluzivnih podslova u igranom filmu za djecu *Vlak u snijegu*

Diplomski rad

Sveučilišni diplomski prevoditeljski studij

Mentor: izv. prof. dr. sc. Željka Macan

Stručna suradnica: Maja Ogrizović

Rijeka, 2025.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova **Značajke inkluzivnih podslova u igranom filmu za djecu *Vlak u snijegu*** izradila samostalno pod mentorstvom **izv. prof. dr. sc. Željke Macan**.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Antonela Sobol

Potpis

Sažetak

Audiovizualni sadržaj u Hrvatskoj često nije prilagođen osobama sa senzornim oštećenjima, odnosno osobama oštećena sluha i vida. Djelovanjem raznih udruga i platformi posljednjih godina se osobe s invaliditetom, uključujući i osobe sa senzornim oštećenjima, nastoji uključiti u društvene aktivnosti te osvijestiti zajednicu o preprekama s kojima se te osobe svakodnevno susreću, pa tako i na području kulture. Kako bi audiovizualni sadržaj postao dostupan svima, za slijepo i slabovidne osobe radi se audiodeskripcija, a gluhim i nagluhim osobama se određeni kulturni sadržaj prilagođava pomoću prevoditelja na znakovni jezik i inkluzivnih podslova. Upravo inkluzivni podslovi za osobe oštećena sluha u dječjem filmu *Vlak u snijegu* tema su ovog rada. Provedena je analiza inkluzivnih podslova – onih kojima se prenosi verbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu i onih kojima se prenosi neverbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu. Prikazana je njihova zastupljenost, kao i primijenjeni prevodilački postupci i strategije. Cilj ovog rada je promicanje prilagodbe audiovizualnog sadržaja osobama sa senzornim oštećenjima, kao i ukazivanje na potrebu za daljnjim istraživanjima na području unutarjezičnog audiovizualnog prevođenja, kojem pripada i inkluzivno podslovljavanje. Željelo se ukazati na važnost prilagodbe različitih kulturnih sadržaja osobama s invaliditetom općenito, kako bi se stvorilo inkluzivnije društvo u kojem sve osobe imaju pristup kulturi i umjetnosti.

Ključne riječi: inkluzivni podslovi, inkluzija, kultura, audiovizualno prevođenje, osobe oštećena sluha

Abstract

Audiovisual content in Croatia is often not adapted for individuals with sensory impairments, specifically blind and visually impaired individuals as well as deaf and hard-of-hearing individuals. Through the efforts of various associations and platforms at the national level, people with disabilities, including those with sensory impairments, have been increasingly integrated into the community in recent years, raising awareness about the obstacles they face daily, including the field of culture. To make audiovisual content accessible to everyone, audio description is created for blind and visually impaired individuals, while content is adapted for deaf and hard-of-hearing individuals using sign language interpreters and inclusive subtitles. This paper focuses on inclusive subtitles for hearing-impaired individuals in the children's film *Vlak u snijegu (A Train in the Snow)*. An analysis of inclusive subtitles was conducted, examining those that convey verbal content from the original audio channel as well as those that convey non-verbal content from the original audio channel. Their prevalence, along with the translation methods and strategies employed, is presented. The aim of this paper is to promote the adaptation of audiovisual content for individuals with sensory impairments and to highlight the need for further research in the field of intralingual audiovisual translation, which includes inclusive subtitling. The goal is to emphasize the importance of adapting various cultural content for individuals with disabilities in general, and to foster a more inclusive society where everyone has access to culture and art.

Keywords: inclusive subtitles, inclusion, culture, audiovisual translation, hearing-impaired individuals

Sadržaj

1.	Uvod	1
2.	Inkluzivni podslovi	3
3.	Dječji film <i>Vlak u snijegu</i>	8
4.	Analiza podslova kojima se prenosi verbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu	9
4.1.	Usporedba dijaloga iz knjige i filma.....	10
5.	Prevodilački izazovi pri inkluzivnom podslovljavanju filma <i>Vlak u snijegu</i>	21
5.1.	Imena	21
5.2.	Uzvici i čestice.....	25
5.3.	Glazba.....	35
5.4.	Dijalekt i arhaizmi	41
5.5.	Uzvik „ <i>Saperlot!</i> “	43
5.6.	Skraćivanje	44
6.	Analiza podslova kojima se prenosi neverbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu.....	46
6.1.	Rezultati istraživanja	54
7.	Zaključak	58
8.	Literatura	59
9.	Prilozi.....	63

1. Uvod

U središtu su istraživanja provedenog u okviru ovog rada inkluzivni podslovi u dječjem filmu i njihova jezično-stilska te translatološka analiza. Za provedeno istraživanje i analizu odabran je film *Vlak u snijegu* iz Medijateke platforme Film svima za koji su inkluzivni podslovi napravljeni 2020. godine.

U radu se inkluzivni podslovi analiziraju u okviru dviju podskupina, a njih čine podslovi kojima se prenosi verbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu i podslovi kojima se prenosi neverbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu. Ova analiza naglašava važnost inkluzivnog podslovljavanja kao sredstva za promicanje ravnopravnog pristupa kulturi, s posebnim naglaskom na djecu kao pretpostavljenu ciljanu skupinu primatelja audiovizualnoga sadržaja. Odabrani audiovizualni izvor korišten za potrebe provedenoga istraživanja je dječji film *Vlak u snijegu* nastao prema istoimenome romanu kao literarnome predlošku. Posebna pažnja posvećena je stoga i usporedbi dijaloga iz originalne knjige te njihove adaptacije u filmskom scenariju.

Za inkluzivno podslovljavanje odabrala sam film *Vlak u snijegu* jer je riječ o klasiku hrvatske kinematografije i jednom od najpoznatijih dječjih filmova. Film nosi univerzalnu poruku o zajedništvu i solidarnosti, prikladnu za sve uzraste. Smatram da je od iznimne važnosti omogućiti da sva djeca, bez obzira na senzorne prepreke, mogu pogledati i razumjeti film koji je obilježio djetinjstva mnogih generacija.

Nakon uvodnih se razmatranja u radu donosi poglavlje posvećeno inkluzivnome podslovljavanju kao jednome od posebnih oblika unutarjezičnoga prevođenja. Nakon njega slijedi poglavlje posvećeno odabranome audiovizualnom izvoru – igranom dječjem filmu *Vlak u snijegu*. Središnji dio rada predstavlja analiza inkluzivnih podslova izrađenih za taj film koja svoje polazište nalazi u njihovoj podjeli na one kojima se prenosi verbalni dio izvornog auditivnog kanala te one kojima se prenosi neverbalni auditivni sadržaji u izvornom auditivnom kanalu. Izdvajaju se postupci koji se pritom primjenjuju te se obrazlažu prototipna jezična obilježja zastupljena u njihovu oblikovanju. Podslovi kojima se posreduje neverbalni auditivni sadržaj iz izvornoga kanala klasificiraju se u nekoliko skupina prema svojem izvoru te se razmatraju prijevodne strategije koje se pritom primjenjuju. Zaključno se sadržaji i primijenjeni prijevodni postupci u objema skupinama podslova podijeljenima prema obilježju +/- verbalno promatraju prema kriteriju svoje zastupljenosti i funkcionalnosti. Ovim

se radom i istraživanjem provedenim u njegovu okviru želio dati doprinos inkluzivnom podslovljavanju na odabranom primjeru igranoga dječjega filma i načinu jezičnoga oblikovanja inkluzivnih podslova za pretpostavljenu ciljanu skupinu, te audiovizualnom unutarjezičnom prevođenju općenito. Željelo se pritom i promicati inkluzivno djelovanje u kulturi te pružiti doprinos stvaranju društva u kojemu su kulturni i umjetnički sadržaji dostupni svima, društvu koje uključuje, koje je otvoreno i poštuje razlike.

2. Inkluzivni podslovi

Iako je *Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom*, *Strategijom o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021. – 2030.*, kao i *Zakonom o suzbijanju diskriminacije* propisano kako dostupnost sadržaja audiovizualnih medija i proizvoda treba biti omogućena svima kako bi se spriječila diskriminacija, odnosno „stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe“ navedene u članku 1 spomenutog *Zakona o suzbijanju diskriminacije*, mnogi sadržaji nisu prilagođeni osobama s invaliditetom, pa tako ni osobama oštećena sluha. Kako bi se osobama s invaliditetom kulturni sadržaji učinili dostupnima, potrebno je prilagoditi prostor u kojem se kulturni sadržaji prenose, kao i prilagodba kulturnih sadržaja osobama senzornih oštećenja – ističe se to i u priručniku *Smjernice za inkluzivne kulturne prakse*:

„Inkluzija za osobe s invaliditetom ne odnosi se samo na pristup prostoru, već se radi o osiguravanju jednake participacije u ulozi korisnica i korisnika, ali i stvarateljica i stvaratelja kulture... Kina, koncerti i kazališta često ne nude prilagodbe poput prevođenja znakovnog jezika, audiodeskripcije ili titlova, što je bitno za osobe oštećena sluha ili vida.“ (Bradarić, Krištafor, Matić, Ogrizović, 2024: 21)

Navedeni priručnik objašnjava pojmove inkluzije, odnosno uključivanja svih skupina u područje kulture, navodi na koje se sve skupine inkluzija odnosi i što je potrebno učiniti da bi se ljude osvijestilo o nemogućnosti konzumiranja kulturnih sadržaja svim skupinama i kako se suprotstaviti tome. Jedan od načina upravo je prilagođavanje audiovizualnog sadržaja osobama oštećena sluha inkluzivnim podslovima, o čemu ovaj rad i govori.

Za zapis će se prevedenoga govora ili dijaloga koji se projicira pri dnu televizijskoga ekrana istodobno s izvornim govorom ili dijalogom koristiti termin podslov.¹

Diaz-Cintas (2012: 273) objašnjava kako su razvoj i rasprostranjenost masovne komunikacije u novim multimedijalnim formatima uzrokovali novu vrstu prevođenja pod nazivom audiovizualno prevođenje, a kojem pripadaju podslovljavanje, sinkronizacija i glas preko kadra (*voice over*). U njima je verbalna dimenzija samo jedna od mnogih komponenti koje čine proces komunikacije te se ona odnose i na druge semiotičke slojeve – vizualne (slike,

¹ Hrvatsko strukovno nazivlje (STRUNA) preporuča upotrebu termina *podslov*, kao dopušteni naziv navodi *titl*, a nepreporučeni naziv *podnaslov* <http://struna.ihjj.hr/en/naziv/podslov/54423/> (pristupljeno 15.10.2024.)

pisani tekst, geste) i auditivne (glazba, buka, dijalog). To također navode Macan i Primorac (2014: 183):

„U audiovizualnim se medijima, naime, informacije prenose putem jezičnih znakova – slušnih (dijalozi, monolozi) i vidnih (oglasi, plakati, dokumenti i slično) – te nejezičnih koji također mogu biti slušni (glazba, pozadinski zvukovi i slično) te vidni (geste i neverbalna komunikacija). (Delabastita, 1989: 199).“

Inkluzivni podslovi predstavljaju posebno prilagođenu vrstu podslovljavanja, koja, uz standardni prikaz dijaloga na ekranu, uključuje dodatne opise relevantnih događaja u filmu. Ovi opisi obuhvaćaju glazbu, razne pozadinske zvukove, zvučne efekte i druge elemente koji su ključni za razumijevanje sadržaja.²

U nastavku su prikazani primjeri iz filma *Vlak u snijegu* (i navedeno je u kojoj minuti se podslov pojavljuje).

0:07:43.12:

Slika 1. Primjer inkluzivnog podslova.

²Inkluzivni festival <https://festivalpravadjeece.com/inkluzivni-festival/> (pristupljeno 15.11.2024.)

0:08:08.72:

Slika 2. Drugi primjer inkluzivnog podslova.

Specifičnost inkluzivnih podslova kojima se prenosi verbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu predstavlja korištenje oznaka kojima se jasno razlikuju govornici i njihove uloge. Na primjer, razlikuje se govornik koji je u kadru od onoga koji nije, a za dodatnu jasnoću često se koristi različita boja teksta. Na ovaj način olakšava se praćenje radnje i omogućuje djeci s oštećenjima sluha potpuno iskustvo u doživljaju određenog filma.

0:10:08.44:

Slika 3. Prikaz označavanja različitih govornika.

Podslovi za gluhe i nagluhe osobe mogu se dodati tijekom montaže filma i nakon što je film već montiran. Mogu biti u jednom ili dva reda, s najviše 40 znakova po retku, i trebaju se zadržavati na ekranu dovoljno dugo kako bi ih bilo moguće pročitati. Proces izrade ovih podslova uključuje čujuću osobu koja prilagođava dijaloge između likova i opisuje zvukove i glazbu prema vlastitoj percepciji. Poželjno je uključiti i osobu s oštećenjem sluha radi dobivanja povratne informacije o jasnoći opisa zvukova i glazbe. Čujuća osoba također vrši

montažu podslova u film. Za izradu podslova potrebna je odgovarajuća oprema, uključujući računalo s instaliranim softverom za montažu filmova i podslova (npr. Aegisub, Adobe Premiere, Edius, Da Vinci Resolve). Osim navedenog, prilikom inkluzivnog podslovljavanja treba obratiti pozornost na nekoliko bitnih točaka. Potrebno je koristiti književni jezik kako bi podslovi bili jasni osobama svih govornih područja te izbjegavati sleng. Također je bitno skratiti dugačke rečenice, prvenstveno zbog vremenskog i prostornog ograničenja, ali i kako bi se poruka prenijela što jasnije. Zatim je važno naglasiti koja osoba što govori, govor likova označiti određenom bojom ili navoditi njihova imena prije samoga teksta kojim se prenosi verbalni sadržaj. Didaskalije i opisi zvukova moraju se pisati u zagradama i različitim fontom.³

Prilikom kreiranja podslova važno je uzeti u obzir da pismenost i poznavanje jezika kod gluhih i nagluhih osoba može biti slabije razvijena nego kod osoba s očuvanim sluhom. To se posebno odnosi na razumijevanje stranih riječi i izvedenica. Gledanjem filmova s podslovima, gluhe i nagluhe osobe poboljšavaju svoje jezične i pismene vještine i prvenstveno razvijaju vokabular, dok sintaksa predstavlja izazov i njezin razvoj može zaostajati. Prilagodba vokabulara i sintakse u procesu podslovljavanja može smanjiti kognitivni napor koji gledatelji moraju uložiti kako bi razumjeli tekst koji čitaju. Time im se omogućuje da se usmjere na gledanje, obradu i uživanje u slikama – odnosno audiovizualnom proizvodu u cjelini – istovremeno olakšavajući usvajanje i razvoj jezika. (Chaume i Tamayo 2017: 3)

Iako je područje inkluzivnog podslovljavanja i dalje nedovoljno istraženo, posljednjih godina veća pažnja posvećena je audiovizualnom prevođenju općenito, pa tako i inkluzivnom podslovljavanju.

Posebnu posvećenost inkluzivnom podslovljavanju na području Hrvatske dala je udruga Alternator svojim Priručnikom za prilagodbu audiovizualnog sadržaja – Filmom do senzibilizacije u kojem je objašnjeno zašto je potrebno prilagođavati filmove osobama sa senzornim oštećenjima, objašnjeni su pojmovi sljepoće i slabovidnosti, kao i gluhoće i naglušnosti. Opisan je proces audiodeskripcije te proces izrade inkluzivnih podslova i tehničke smjernice za ispravnu izradu podslova za gluhe i nagluhe osobe.

Prilagodbom audiovizualnih sadržaja osobama s oštećenjem sluha i vida te promicanju inkluzije aktivno se bavi i projekt Film svima pokrenut 2016. godine u sklopu udruge

³ Filmom do senzibilizacije, priručnik za prilagodbu audiovizualnog sadržaja, https://alternator.hr/wp-content/uploads/2022/08/Filmom_do_senzibilizacije_PRIRUCNIK_2MB_final-1.pdf (pristupljeno 4.12.2024.)

Filmaktiv. Unutar projekta, filmovi se prevode i prilagođavaju gluhim i nagluhim osobama te se prikazuju na festivalu Film svima, a kasnije postaju dijelom Medijateke Film svima.

Podslovljavanje za osobe oštećena sluha predmetom je proučavanja u znanstvenim radovima, projektima, monografijama i zbornicima (usp. Diaz-Cintas 2012, Tamayo 2017, Zarate 2014, Milković, Šunjić, Visković 2018, Macan, Primorac 2014), a istraživanjima na teorijskoj razini želi se dati doprinos uspješnom inkluzivnom podslovljavanju u praksi.

3. Dječji film *Vlak u snijegu*

Vlak u snijegu hrvatski je dugometražni film iz 1976. godine redatelja Mate Relje nastao prema istoimenom romanu Mate Lovraka. Radnja filma smještena je u Veliko Selo, a glavni likovi su Draga, Ljuban i Pero koji svakog dana idu zajedno u školu. Međutim, među Perom i Ljubanom oduvijek postoje razmirice jer je Pero iz bogate obitelji, zbog čega se voli narugati onima koji nisu i zbog toga što se i jednom i drugom sviđa povučena Draga. Ubrzo nakon što osnuje zadrugu, razred koji pohađaju Ljuban, Draga i Pero odlazi vlakom u Zagreb u posjet tiskari, a na povratku kući vlak zapne u snijegu. Tu postaje jasno tko je za zajedništvo, a tko nije. Međutim, na kraju se „male ruke slože“ i djeca zajedničkim snagama uspiju prokopati snježni nanos kako bi vlak mogao proći i vratiti ih njihovim kućama.

Za inkluzivno podslovljavanje odabrala sam ovaj film jer smatram da je to klasik naše kinematografije i jedan od najpoznatijih dječjih filmova koji prenosi univerzalnu poruku o zajedništvu prikladnu za sve uzraste, a ne samo za djecu. Vjerujem kako ovaj film sve generacije unazad već više od 30 godina podsjeća na djetinjstvo i na pjesmu „Kad se male ruke slože“, kao i prepoznatljivi povik konduktera „*Saperlot!*“. Zanimljivo je da se 2024. godine obilježava 50 godina od početka snimanja *Vlaka u snijegu*, kao i 50. godišnjica smrti Mate Lovraka. Upravo je „Himna zadrugara“ („Kad se male ruke slože“) skladatelja Arsena Dedića ove godine uvrštena i u Europsku pjesmaricu u kategoriji dječje pjesme, što pokazuje koliko je ona sjevremenska.⁴

Smatram da je važno da sva djeca imaju priliku pogledati ovaj film i shvatiti poruku koju donosi.

⁴ Junaci filma *Vlak u snijegu*: „Nisam imala srca pljusnuti Peru, tri puta smo ponavljali tu scenu“ <https://www.jutarnji.hr/kultura/film-i-televizija/junaci-filma-vlak-u-snijegu-nisam-imala-srca-pljusnuti-peru-tri-puta-smo-ponavljali-tu-scenu-15522690> (pristupljeno 5.12.2024.)

4. Analiza podslova kojima se prenosi verbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu

Ovaj dio bit će posvećen analizi inkluzivnih podslova, prvenstveno onih kojima se prenosi verbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu, odnosno onima koji prenose sve ono što osobe u filmu izgovaraju te usporedbi dijaloga iz romana Mate Lovraka s onima u filmskom scenariju.

Kao što je navedeno u poglavlju u kojem se objašnjavaju značajke inkluzivnih podslova i smjernice za izradu istih, za podslove koji prenose verbalnu informaciju u izvornome zvukovnom kanalu preporuča se koristiti književni jezik kako bi se izbjeglo nerazumijevanje pojedinih riječi i izraza te, kao posljedica toga, i same radnje. Još jedna od preporuka je, prvenstveno zbog vremenskih i prostornih ograničenja pri podslovljavanju⁵, kraćenje predugačkih rečenica, ali na način da se ne izgubi njihov smisao. Također je bitno označiti različite govornike kako bi bilo jasno tko što izgovara.

Sljedeća tablica prikazuje nekoliko primjera inkluzivnih podslova kojima je posredovan verbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu. U nekima od podslova nije primijenjeno skraćivanje i prilagođavanje standardu, već su preneseni u obliku koji se donosi u originalnom zvukovnom kanalu, a obrazloženje se takvoga pristupa detaljnije razlaže u poglavlju posvećenom prevodilačkim izazovima u inkluzivnom podslovljavanju filma *Vlak u snijegu*.

Tablica 1. Primjeri inkluzivnih podslova kojima se posreduju verbalni sadržaji u izvornom zvukovnom kanalu

Redni broj podslova	Početak	Kraj	Trajanje podslova	Izvorni podslov	Prilagođeni podslov
1	0:02:01.32	0:02:02.80	0:00:01.48	Pazite! Pazite, zadrugari!	Ljuban: <i>Pazite!</i> <i>Pazite,</i>

⁵ Macan, Primorac (2014: 185) objašnjavaju da je potrebno prilagoditi prijevod prostornim ograničenjima, s obzirom na to da na ekranu postoji točno određen prostor u kojem se podslovi mogu pojaviti, a kako se primjerice ne bi prekrila slika. Također je potrebno prilagoditi vrijeme prikazivanja podslova brzini čitanja gledatelja (ovisno o dobi publike i učestalosti gledanja podslovljenih sadržaja).

					<i>zadrugari!</i>
Objašnjenje	Imenom označavamo govornika kako bi bilo jasno o kome se radi, dok kurzivom označavamo izgovoreni tekst jer govornik nije u kadru.				
137	0:10:57.76	0:10:59.76	0:00:02.00	Ja ću za Ljubana. -Ja bih Milana.	Djevojčica 1: Ja ću za Ljubana. Djevojčica 2: -Ja bih Milana.
Objašnjenje:	Različiti govornici označavaju se različitim oznakama; ne spominju se njihova imena, pa ih navodimo kao djevojčicu 1, odnosno djevojčicu 2.				
65	0:06:16.20	0:06:19.64	0:00:03.44	Dobro jutro preko polja ili brijegom kud nas volja,	♪ Dobro jutro preko polja ili brijegom kud nas volja, ♪
Objašnjenje	Znakom note dajemo do znanja da se radi o pjesmi.				

4.1. Usporedba dijaloga iz knjige i filma

U ovom dijelu bit će navedeni dijelovi dijaloga iz knjige prema kojoj je napisan scenarij u usporedbi s dijalozima u filmu. Iako se često javlja mišljenje da je knjiga uvijek detaljnija i sadržajnije od filma jer je film vremenski ograničen, Biškić (2015: 10-23) navodi da se promjene moraju dogoditi jer se mijenja i medij, pa tako ni rezultat ne može biti isti. Međutim postoje postupci kojima se te razlike nadomještaju, odnosno film pronalazi sredstva da na drugačiji način prenese ono što je napisano u knjizi, pa se tako idilična atmosfera na selu prikazuje svjetlijom snimkom, dok su scene vlaka koji stoji zarobljen u snježnoj mećavi tamne. Krupni planovi, primjerice, imaju ulogu naglasiti koji je lik bitan za radnju, kao i činjenica da u dva navrata upravo Ljuban preuzima ulogu pripovjedača o zbivanjima na filmskom platnu. Veliku ulogu također ima i glazba.

U knjizi se radnja donosi kronološki, dok u filmu radnja započinje u vlaku na povratku kući pri čemu Ljuban kondukteru prepričava kako je došlo do svađe između Drage, Pere i Ljubana.

Uzrok je bila igra svadbe na kojoj su Pero i Draga glumili par, a Ljuban ih je s dva dječaka preplašio, što je uzrokovalo kraj igre jer su se svi razbježali. Ljuban i Pero su se potukli, a Draga se naljutila na obojicu. U knjizi je objašnjeno kako se Ljuban naljutio jer ga nisu zvali u svatove, pa govori Dragi: „...to je zato, što nas nisi zvala u igru. Hoćete prirediti igru bez nas! Mi smo valjda dripci, ne vrijedimo kao vi zato, što nismo bogati?“ (Lovrak 1980: 15)⁶ Na to njemu Draga odgovara da je magarac, kao i u filmu (usp. podslov 0:17:59.36)⁷, u kojem je, međutim, Ljuban bio pozvan u svatove, ali nije htio glumiti mladoženju. To se u knjizi događa tek kasnije, kada se svi svatovi razbježe i Ljuban ispituje Dragu koga bi ona za mladoženju: „Evo, tu su još tri dečka. Izaberi između njih mladoženju!“ (Lovrak 1980: 15).

Izjava koja se danas može smatrati neprimjerenom pojavljuje se u sekvenci u kojoj Pavo i Stevo pogrdno govore Ljubanu o Dragi (Lovrak 1980: 16): „Što, ta guska da pljuje na tebe? Ama, Ljubane, pa to je sramota. Da joj se osvetimo! Treba nju za pletenicu! Treba je dočekati u zasjedi pa je valjano izlemati. Eto, to treba!“ Ona se ne spominje u filmu. U filmu je izostavljena, pretpostavlja se, zbog disfemizma kojim se ženska osoba uspoređuje sa životinjom koja se prototipno smatra glupom.⁸

Nadalje, izmijenjen je i dijalog u kojem se bira predsjednik zadruga. U dijelu romana u kojem djeca spominju da žele Milicu za predsjednicu, dječaci govore (Lovrak 1980: 19): „Ne treba nam djevojčica!“ Na to Ljuban odgovara (Lovrak 1980: 20): „Zašto ne djevojčica? ...pa zar Draga ne bi bila sposobna za domaćicu? Ona je stroga, sve će nas u red stjerati! Ako bude potrebno, ona će nekoga oplesti i po leđima.“ Na to je Draga zaplakala, a učitelj je odgovorio (ibid.): „Ni govora o tom! ... Domaćin ne smije nikoga tući. O svim stvarima mora se jedanput nedjeljno razgovarati. Subotom popodne. Nazvat ćemo to dogovor zadruga. Možete birati domaćina ili domaćicu. Tko kaže, da žena ne može biti glava? Bilo je u vrlo davna vremena tako, da je žena bila glava porodice. Žena treba imati ista prava kao i muškarac. E, sad razmislite....!“ U filmu je taj dio prikazan na sljedeći način:

Djevojčica: *Hoćemo Dragu!*

Dječak 3: *Ženska, pa starješinica? Nećemo ženske!*

⁶ Godina izdanja i broj stranice na kojoj se tekst pojavljuje.

⁷ Vrijeme u filmu u kojem se javlja podslov.

⁸ Pasini, D. 2015. *Eufemizam i disfemizam lice su i naličje iste medalje*. Hrvatski jezik, br.1 <https://hrcak.srce.hr/file/251555>

Ljuban: *Draga bi dušu dala za to. Kako je mrka, sve bi nas u red stjerala!*

Učitelj: *Imaš krivo, Ljubane. Domaćin ne mora biti mrk i ne mora izazivati strah. On samo izvršava volju većine. A ta volja većine očituje se na zajedničkim dogovorima. Izaberite onoga kojega smatrate pametnim, strogim i pravednim.*

U knjizi je na nekoliko stranica prikazano kako Pero podmićuje svoje kolege iz razreda čokoladom, smokvama rogačem i bombonima, sve kako bi djeca izabrala njega za predsjednika. Komično, nedugo nakon toga, učitelj govori učenicima (Lovrak 1980: 22): *„...Jeste li razmislili? Ali ne smije biti nagovaranja! Svaki po svom uvjerenju. Kod nekih odraslih ima rđavih načina, podmićivanja i prinuđivanja, ali vi još jamačno niste pokvareni, ne vjerujem, da toga kod vas već ima...“* Ta izjava nije prikazana u filmu, zbog drugačije organizacije sadržaja.

U knjizi djeca vlakom idu na higijensku izložbu, posjet tiskari i tvornici suhomesnatih proizvoda u Zagrebu, dok u filmu posjećuju tiskaru u kojoj se tiska dječji časopis Smilje i zoološki vrt, stoga su dijalozi u tom dijelu napisani isključivo za film. Također je u knjizi ime zadruge Ljubanovac, dok se u filmu radi o zadrugi Sloga.

U spomenutim primjerima navedene su prvenstveno sadržajne razlike između knjige i scenarija, odnosno ono dijelovi koji su izbačeni ili dodani u filmu u odnosu na knjigu. Idući primjeri prikazuju dijaloge iz knjige koji su preuzeti za filmski scenarij i njihove sličnosti i razlike.

Za izvor dijaloga iz knjige uzeto je trinaesto izdanje knjige *Vlak u snijegu* iz 1980. godine čiji je izdavač Mladost, a urednica Ana Kulušić. Svi primjeri bit će navedeni kronološki i u tablici, osim učiteljeva pisma djeci nakon što je, kako on piše „*smalaksao*” i morao ostati u bolnici u Zagrebu, a koje se donosi na početku:

Pismo u knjizi (Lovrak 1980: 48):

Dragi Ljubane i sva djeco!

Imam slabo srce, i od napora sam smalaksao. Liječnici mi ovdje u bolnici kažu, da moram ostati kod njih bar tri dana. Navratite se mojoj kući i recite gospođi, što mi se dogodilo i da mi je već sasvim dobro. A vi budite pametni i sad pokažite, da ste zadruga i da ćete moći i bez mene kući. Ljubane! Ne daj nikome izlaziti iz vagona do našega sela! Držite se junački!

Vaš učitelj

Pismo u filmu (usp. podslov 0:42:38.92):

Dragi Ljubane i sva djeco, dragi moji zadrugari,

nisam mogao više, malaksao sam. A vi budite pametni i sad pokažite da ste zadrugari i da ćete moći i bez mene stići kući. Ljubane, ne daj nikomu iz vlaka sve do našeg sela. Djeco, slušajte Ljubana kao da sam ja na njegovom mjestu. Držite se junački. U mislima vas prati i štiti vaš učitelj.

Tablica 2. Usporedba dijaloga iz romana i filmskog scenarija

Broj stranice na kojoj se pojavljuje tekst	KNJIGA	Vrijeme u kojem se pojavljuje podslov	FILM
10	- Brojit ćemo. Koju zapadne zadnji slog, ona će biti mlada.	0:12:41.56	Djevojčica 1: Imam prijedlog. Brojimo, pa koju zapadne, ona će biti mlada.
12	- Čuvaj nam dijete! Othranili smo ga, mučili se s njime, sad ga tebi predajemo!	0:15:48.24	Dječak: Čuvaj nam dijete! Othranili smo je, mučili se s njom, a sad je tebi predajemo! I pazi kako postupaš s njom, inače!
14	- Dobar dan, svatovi!	0:17:47.64	Ljuban: Zbogom, svatovi! Baš ste mi junačine!
19	- Vidite djeco – rekao je đacima – zašto ne bismo pokušali nešto takvo. Hajde, da vidimo. Pretvorite razred u zadrugu.	0:09:35.88	Učitelj: Zašto i mi ne bismo osnovali zadrugu?
19	- Zašto da ja sve moram vama naređivati i	0:09:38.88	Učitelj: Ja vam ne bih naređivao. Vi biste

	nadzirati vas? Naučite sami da se složite u onome, što treba. Za nedjelju dana izabrat ćete domaćina ili predsjednika.		odabrali domaćina, starješinu, sami biste predlagali, sami upravljali.
20	- Ljubana! Ljubana ćemo birati! - Ne znam – veli učitelj – razmislite. Ne biramo danas. - Peru! Peru hoćemo za domaćina! On je najpravedniji!	0:10:41.00	Dječak 1: Hoćemo Ljubana! Dječak 2: Peru i nikoga drugog! Učitelj: Nemojte ništa na prečac. Dobro razmislite. Posavjetujte se i za osam dana odlučite.
31	-Donio Rade juče ujutro lijepo držalo za pisanje. Mi svi prepoznali, da nije njegovo, nego Stevino. I sam Rade zna da je Stevino, ali ga ne daje. Veli on: „Moj ga tetak našao na stazi!“ -Dabome! Našao ga je moj tetak!	0:23:53.04	Dječak: Donio neki dan Jura olovku s gumicom, i reče da ju je našao na stazi. A svi znamo da je olovka Stevina. Jura: Hm?
34	Milka veli: - Išla sam u dućan tati po duhan! - Gle, gle! – ruga joj se zadruga – zar to nije dužnost djeteta? Gle ti nje? Ona ocu načinila dobro i plemenito djelo! Čestitamo na toj časti!	0:24:26.32	Pero: Ja sam, gospodine učitelju, išao tati u dućan po cigarete. Dječak: Ih, i to mi je neko djelo!

	Baš si pogodila!		
34	<p>Jela saopćuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poklonila sam Ljubici pisaljku. - Dobro – veli zadruga jednoglasno. <p>Odmah do nje Ljubica saopćuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poklonila sam Jeli pisaljku! <p>Razred prasne u smijeh:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tako! Daj mi, da ti dam! Ona da, ova joj vrati! Divno! Tako su obje izvršile dobro djelo! 	0:24:35.12	<p>Jasna: Ja sam Ankici poklonila pisaljku.</p> <p>Ankica: A ja sam... ja sam pisaljku poklonila Jasni!</p> <p>Ljuban: Na taj način nikad kraja dobrim djelima.</p>
40	- Tko plače za mamom neka se vrati!	0:26:32.44	Učitelj: Tko plače za majkom, može se vratiti.
41	<ul style="list-style-type: none"> - Ja sam domaćin ove zadruge. Nosim sve uza se. - Drago mi je – veli. - Samo pazite domaćine, da prozori na vagonu ostanu čitavi i da se svagdje održi čistoća! - Možete biti bez brige! – umiri ga domaćin. – Postavljeni su ovdje redari i reduše kao u razredu. 	0:27:12.60	<p>Ljuban: Karte su kod mene. Dopustite, ja sam domaćin zadruge, Ljuban Marić.</p> <p>Konduker: Pripazi, domaćine, da je potvrdiš u povratku. I pazi da mi se što ne ošteti u vagonu. Ode vam zadruga na bubanj!</p> <p>Ljuban: Ništa vi ne brinite. Tu su redari da čuvaju red.</p>
42	- Molim vas, djeco, dopustite, da budem	0:27:45.92	Čovjek: Dozvolite, djeco, da budem ovdje s

	<p>ovdje s mojom ženom. Bolesna je i idem s njom liječniku. Do treće stanice. Ovdje nitko ne puši – pa mi žena lakše diše!...</p>		<p>mojom bolesnom ženom. Tamo se puši, a njoj škodi dim.</p>
50	<p>- Bolje da čutiš, Ljubane! Ala i jesi za domaćina! Bogac. Što ti je otac? Moj otac je načelnik, on može raditi, što hoće. On može i prodati vaših pišljivih pet jutara zemlje, samo kad bi htio utjerati dugove!</p> <p>- Što ti hoćeš, sram te bilo! Ljubanov je otac siromah, ali je pošten, a siromah je zato, što ga tvoj otac isisava...</p> <p>Ljuban... reče: - Nemoj, Stanko, ulaziti u te stvari. Manimo naše očeve. Nećemo se svađati. Nego je ružno, da oni remete slogu, da kvare naš sporazum i da hoće našu zadrugu razoriti.</p>	0:44:47.96	<p>Dječak 2: Dosta nas je vodio taj bogac Ljuban! Hoćemo drugog vođu!</p> <p>Ljuban: Moj otac jest bogac, pošten bogac. Ali manimo sad naše očeve. Ružno je da remetite slogu, da rušite zadrugu.</p>
53	<p>- Tamo unutra su dvije stranke. Jedni su uz mene, i mi smo u stanju sve učiniti. Drugi su protiv nas. Oni kvare sve.</p>	0:45:52.36	<p>Ljuban: Tamo su dvije stranke. Jedni su uz mene i tih je više. A drugi su protiv i oni kvare sve.</p>

	Na sreću, njih je manje!		
55	- Mir! Slušajte! Ja se zahvaljujem na časti! Neću više biti vaš domaćin. Svršeno je!	0:46:55.80	Ljuban: Budući da nismo složni, ja se zahvaljujem na časti. Birajte drugog domaćina.
55	- Dobro. Za volju ovih, što me nagovaraju, ostat ću domaćin jedino u slučaju, da mi predate svi hranu, što je svaki još ima, i svu odjeću, koje neki imaju odviše, i tako pomognemo jedan drugome, da preživimo noć napolju. U nuždi glavna je hrana i odjeća. Za drugo bit će lakše. Sjetite se, kako smo na lanjskom izletu jedno prošli, jer se nismo složili, kako treba!	0:48:29.32	Ljuban: Dobro! Za volju onih koji me nagovaraju ostat ću domaćin, ali pod uvjetom da mi date svu hranu i svu odjeću. Tko zna što nas čeka!
56	- Dobro! Tko neće s nama u slogu, taj ne može biti zadrugar. Neka živi sam! ... Tko zaista hoće u našu zadrugu, neka dođe ovamo k nama, a tko neće, neka ide u drugi kut!	0:48:49.16	Ljuban: Tko je sa zadrugom, ostaje ovdje, a tko nije, napolje, u drugi vagon!
57	- Ho! Ho! Jasno! Jasno! – veli kondukter... - Ima još vagona. Svi	0:48:58.60	Kondukter: Jasno, jasno, ima još vagona, a nema putnika. Oni koji

	<p>ovi, koji neće u zadrugu, neka izvole sa mnom!</p> <p>Bar se nećete svađati. Ja moram paziti na red u vlaku!...</p>		<p>neće s Ljubanom, neka izvole sa mnom!</p>
59	<p>- Lijepo vas molimo, dopustite nam, da smjestimo bolesnog našeg Dušana u vagon drugog razreda. Taj je odmah tu do nas naprijed. Tamo je mekše, a i toplije je...</p>	0:51:44.60	<p>Ljuban: Nego, možemo li bolesnika premjestiti u drugi razred? Tamo je ipak mekše i mirnije.</p>
66	<p>- Ima nas dosta. Svi smo zdravi osim Dušana. Tamo željezničari imaju samo dvije lopate. Oni odgrću snijeg. To ide presporo. Čekat ćemo ovdje u hladnim vagonima do jutra. Morali bismo i mi na posao!</p>	0:56:37.36	<p>Ljuban: Moramo pokušati! Ta nije snijeg beton! Dobro se obucite i naprijed!</p>
76	<p>- Vidim tri konduktera mjesto vas! Toliko sam pospan! Oprostite... Ja to stalno zijevam, a ne znam, stavljam li ruku na usta.</p>	1:01:19.76	<p>Ljuban: Ne mogu više. Vidim tri konduktera umjesto vas.</p>
79	<p>- Lopove jedan! Nesrećo!! ... Kukavice!! Ne čekaj iz zasjede! Dođi ovamo u vagon! Ima</p>	1:06:19.84	<p>Ljuban: Pogrdio! Na spavanju nas loviš!</p> <p>Pero: Nemoj više, Ljubane! Predajem se!</p>

	<p>širine dosta. Da se ogledamo. Tu sam potpuno sam. Zadruga spava!... Kako vam je, gazda Pero?! Da vam je čamac, pa da veslate?!...</p> <p>- Ljubane, Ljubaneeee! Nemoj me više! Pusti mee! Neću više nikadaa! Samo me pusti... Ajoooj!!... Mili moooooj... Majo mojaa!... Ajoj jooj!!!</p> <p>- Ljubane! – smijem li ostati tu s vama u vagonu?!</p> <p>- Pssst!!!... Tiše! Ovdje spavaju radnici!... Smiješ! Uzmi tamo s klupe jela! Jedi i onda lezi pa spavaj!</p>		<p>Ljuban: Tat jedan i mutikaša!</p> <p>Pero: Ljubane! Sve ću ispraviti! Primi me natrag!</p> <p>Ljuban: Obrati se zadruzi!</p>
94	<p>- Pa što si onda spustio nos?! Evo nas kod kuće za kratko vrijeme!</p> <p>- Zato mi upravo i jest žao – veli Ljuban s teškim uzdahom. – A zar nam nije bilo lijepo ovdje u ovim malim kućicama, što su tople i svijetle, a ne miruju, nego lete, lete! Bili smo jednaki, bili smo složni, čak su se i</p>	1:16:31.84	<p>Konduker: A što nam se Ljuban snuždio? Još malo, pa smo kod kuće.</p> <p>Ljuban: Pa to me i žalosti, što ćemo se rastati. Ljuban: Pobijedili smo snijeg, ali nestat će društva, borbe...</p>

	naši protivnici poslije pridružili!		
--	--	--	--

Iz navedenog je jasno da su dijalozi u filmu često skraćeni u odnosu na knjigu, čemu je uzrok prvenstveno vremensko ograničenje. Uz skraćivanje dijaloga, iz filma su izostavljeni i neki događaji koji su prisutni u knjizi, što je dovelo do toga da određeni dijalozi nisu preneseni u scenarij. S druge strane, neki su dijalozi potpuno novi, dodani kako bi se bolje prilagodili radnji filma.

Zanimljivo je analizirati proces prilagodbe knjige u filmski scenarij i promatrati kako se izvorna poruka prilagođava različitim medijima. Književni tekst, koji je obično bogatiji detaljima i nijansama, mora se pojednostaviti kako bi odgovarao dinamici filma. Još veći izazov predstavlja dodatno sažimanje teksta prilikom izrade inkluzivnih podslova, gdje je nužno sažeti dijaloge i opise kako bi tekst ostao jasan i pristupačan ciljanoj publici. To je upravo ono što je najzanimljivije u samom procesu – određena poruka se prilikom izrade inkluzivnih podslova skraćuje dva puta u odnosu na knjigu – prvi put kada se piše scenarij, a drugi put, ukoliko je ona predugačka, za izradu inkluzivnog podslova. U oba slučaja izazovno je skratiti tekst, a pritom i dalje zadržati glavnu misao i poruku i prenijeti cijeli pozadinski kontekst, odnosno emociju koju ona nosi sa sobom.

5. Prevodilački izazovi pri inkluzivnom podslovljavanju filma *Vlak u snijegu*

U ovom dijelu bit će objašnjene pojedine odluke za izbor inkluzivnih podslova, kako onih kojima se prenosi verbalni sadržaj u izvornom kanalu, tako i onih kojima se prenosi neverbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu.

Prvenstveno ću opisati one zbog kojih sam bila u nedoumici kako ih napisati, a u nastavku ću objasniti i zašto. Osim podslova kojima se prenosi verbalni sadržaj u izvornom auditivnom kanalu, bit će riječ i podslovima kojima se prenosi neverbalni sadržaj u izvornom auditivnom kanalu, a njihova se detaljna analiza donosi u sljedećem poglavlju.

U idućim primjerima bit će navedeni primjeri iz pojedinih scena, odnosno filmskih sekvenca. Razlika između scene i sekvence prvenstveno je u strukturi. Scena se odnosi na kraći dio filma, odvija se na jednoj lokaciji te ima jasan početak i kraj, dok sekvenca predstavlja svojevrsnu priču, fokusirana je na širu radnju i može sadržavati više scena.⁹

5.1. Imena

Inkluzivni podslovi kojima se prenosi verbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu trebaju sadržavati informaciju o promjeni govornika navođenjem imena pojedinoga lika na početku inkluzivnog podslova ili njegovim sažetim opisom, odnosno temeljnim kategorijskim određenjem. S obzirom na to da se u ovom filmu u njegovu središnjem dijelu u kojem radnja kulminira, a koji je ujedno i na početku filma prije nego što prepričavanje započne, pojavljuju i radnici u vlaku, nisam znala kako osloviti te radnike. Naknadno sam shvatila kako njihovo zanimanje i nije toliko bitno za samo shvaćanje filma, stoga sam ih jednostavno oslovila kao radnike. Ne ni kao željezničare, ni kao radnike u vlaku jer je to vidljivo iz konteksta i bilo bi predugačko i suvišno. Bilo je bitno samo navesti konduktera jer je on jedan od važnih likova u filmu i djeca ga cijene, što potvrđuju i Ljubanove riječi (usp. podslov 1:16:50.12):

⁹ Filmska enciklopedija. *sekvenca*. <https://filmska.lzmk.hr/clanak/sekvenca> (pristupljeno 4.12.2024.)

Slika 4. Ljuban zahvaljuje kondukeru.

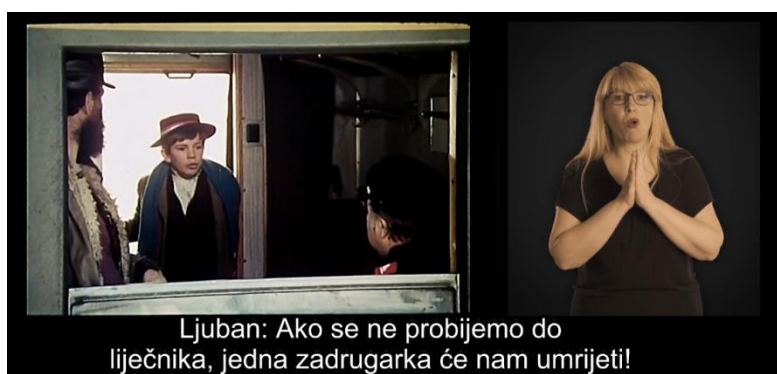
Bilo je važno označiti i vlakovođu jer se on u trenucima kada se doista trebao pokazati kao vođa, posvetio propisima i pravilima i nije učinio ništa kako bi pokrenuo vlak što je prikazano u sljedeća tri primjera.

1:10:03.00:

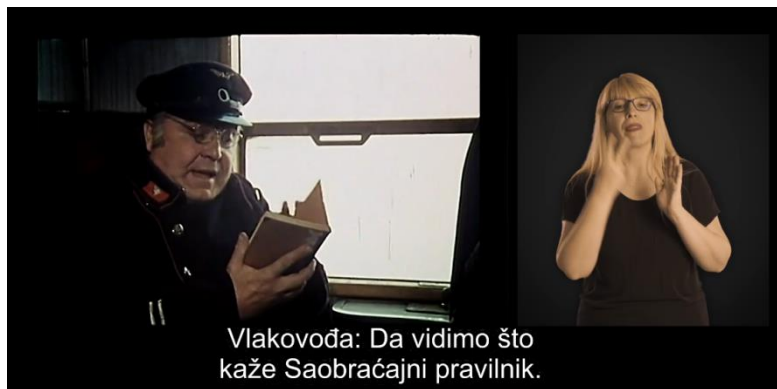
Slika 5. Ljuban se obraća vlakovođi s molbom za pomoć.

1:09:56.76:

Slika 6. Ljuban upozorava vlakovođu na ozbiljnost situacije.

1:10:03.00:

Slika 7. Vlakovođa odlučuje prvo provjeriti što piše u pravilniku.

1:10:13.24:

1:10:16.16:

Slike 8 i 9. Ljuban odlučuje da će zadruga sama pokušati učiniti nešto.

Što se tiče imena dječaka i djevojčica iz zadruge, vlastitim se imenima označuju likovi koji imaju važnu ulogu u filmu, pojavljuju se u više kadrova i bitno pridonose razvoju filmske radnje, kao i one koje su u pojedinim kadrovima nazivali imenom. Može se kao primjer izdvojiti scena odlaska na izlet u grad na kojem se Ivica i Marica odvoje od ostatka razreda i

izgube. Iako se u početku ne spominje da nedostaju upravo oni, kasnije saznajemo njihova imena kada im djeca u tiskari pjevaju pjesmicu.

0:33:01.68:

Slika 10. Marica i Ivica shvaćaju da su ostali sami.

0:40:19.00:

Slika 11. Marica i Ivica pridružuju se ostatku razreda.

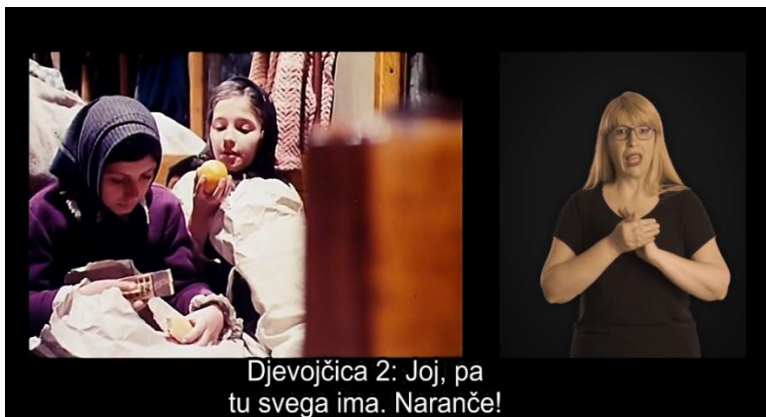
Ostaloj djeci iz zadruga pripale su oznake poput „djevojčice 1, 2 i 3“, a isto je bilo i s dječacima koji se nisu pojavljivali u puno kadrova, što je prikazano u idućim primjerima.

0:44:04.80:

Slika 12. Prikaz oznake govornika.

0:44:06.84:

Slika 13. Prikaz oznake govornika.

5.2. Uzvici i čestice

U audiovizualnom podslovljavanju uzvici nose izrazitu važnost jer upravo oni pojačavaju dojam i često su ključni za samu radnju. Kako opisati te zvukove i na koji način ih posredovati također je bilo izazovno. U nastavku su neki od primjera u kojima su navedeni uzvici i čestice koji su posredovani u podslovu (uz vrijeme pojavljivanja podslova), a ispod

primjera podslova je objašnjenje jer su upravo oni pojačali dojam i dali na važnosti cijelim izjavama.¹⁰

Usp. podslov 0:03:43.00 *A što da padneš u snu, ha?*

U ovom primjeru konduker se ljuti na dječaka koji se penje na klupu u vagonu, a uzvik „ha“ pokazuje da je konduker ljutit i ironičan.¹¹

Usp. podslov 0:07:47.20 *Učitelj: Ma, vidi ih! Ne pijte vodu vrući!*

U ovom primjeru česticom „ma“ učitelj izražava svoje negodovanje jer djeca nakon igre i skakanja znojni i vrući piju vodu.¹²

Usp. podslov 0:17:19.76 *Dječak 4: Ama bulaznite!*

Čestica „ma“ i u ovom primjeru prikazuje negodovanje kada za vrijeme igre svatova Ljuban i dječaci odluče prestrašiti svatove. Oni prvo prestraše dječake koji su imali ulogu svećenika i njegovog pomoćnika, a kada oni to prepričaju ostatku družine, nitko im ne vjeruje, a jedan od dječaka im govori da bulazne.¹³

Usp. podslov 0:24:32.00 *Dječak: Ih, i to mi je neko djelo!*

Usklikom „ih“ u ovom primjeru dječak je Peru želio dati do znanja da odlazak u dućan po cigarete ocu nije dobro djelo, a ovim usklikom uspio je omalovažiti isto.¹⁴

Usp. podslov 0:57:02.12 *Konduker: Ma vidi ti njih!*

„Ma“ u ovom primjeru više izražava čuđenje kada djeca unatoč kondukerovim napomenama da ostanu u vlaku, odluče izaći van pomoći očistiti snijeg.

Usp. podslov 0:59:30.08 *Dječak 1: Hura!*

¹⁰ Gligorić, I.M. 2019. *Izražavanje emocija i male riječi u hrvatskome jeziku*. Zbornik radova 48. seminara zagrebačke slavističke škole
<https://openbooks.ffzg.unizg.hr/index.php/FFpress/catalog/download/137/228/10175?inline=1>

¹¹ Hrvatski jezični portal. „Usklik koji označava deprecijativni, ironični ili kakav drugi afektivni odnos prema sugovorniku, drugim osobama ili stvarima i sl.“ [Hrvatski jezični portal](https://www.hrvatskijezicniportal.hr/)

¹² (na prvom mjestu u rečenici u izravnom obraćanju) za poticanje ili naglašavanje [Hrvatski jezični portal](https://www.hrvatskijezicniportal.hr/)

¹³ riječ pitanja, čuđenja, zapovijedanja [Hrvatski jezični portal](https://www.hrvatskijezicniportal.hr/)

¹⁴ u dijaloškoj situaciji za izricanje **a.** neslaganja s onim što sugovornik kaže (u smislu da pretjeruje i sl.); ma nemoj, nije valjda [Hrvatski jezični portal](https://www.hrvatskijezicniportal.hr/)

Usklikom „hura“ jedan od dječaka izražava veselje kada se uspije priključiti lokomotiva na vagon.¹⁵ Kako Opačić (2016) navodi, usklik „hura“ potječe iz njemačkog jezika i označava oduševljenje, pobjedu i veselje, a znači brzo se premještati.

Na samom početku filma kada se lokomotiva priključi, djeca ushićeno viču i kliču. Oni uzvikuju „*Juhuuuu!*“¹⁶ S obzirom na to da je ovo bio istinski usklik veselja jer će se djeca napokon moći ugrijati, a vremenski je podslov dozvoljavao i više riječi, odlučila sam podsloviti usklik upravo onako kako je u stvarnosti i zvučao – višestrukim navođenjem završnoga samoglasnika „u“ u uzvikuju „*Juhu!*“, kako bih na taj način prenijela koliko su se djeca doista veselila. Nakon tog uzvika, uzvici u glas nastavljaju se i dalje, stoga sam sam tako i u navela („*djeca kliču*“, a nakon toga „*djeca i dalje kliču*“ jer su prostorni uvjeti to omogućavali), kako je prikazano u idućim primjerima.

0:02:35.64:

Slika 14. Djeca se vesele zbog priključivanja lokomotive.

0:02:40.56:

¹⁵ [Hrvatski jezični portal](#) „kao uzvik oduševljenja, pozdrava i slavlja“ (pristupljeno 1.12.2024.)

¹⁶ [Hrvatski jezični portal](#) (pristupljeno 1.12.2024.)

Slika 15. Djeca se vesele i u glas kliču.

0:02:44.40:

Slika 16. Dječje veselje traje, klicanje se nastavlja.

U jednom kadru, primjerice, dječak govori Peri kako je „*dok je bilo bombona važio dogovor.*“ A „*sada, kad smo sve pojeli... (fućne)*“, za što je jedno od značenja i negativno, odnosno izražava negodovanje¹⁷.

0:04:29.12:

Slika 17. Dječak fućkanjem izražava negodovanje.

U ovom slučaju neophodno je opisati zvuk koji je dječak proizveo, ne samo zato što je u kadru jasno vidljiv pokret prstima koji označava zviždanje, već zato što upravo ta rečenica nije dovršena riječima, već jednostavnim zvukom koji sugovorniku daje do znanja da dogovor više ne vrijedi i da uopće nije bitan.

¹⁷ Hrvatski jezični portal. *fućkati*. https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFhnXRU%3D (pristupljeno 6.12.2024.)

U idućem kadru, Ljuban, kako bi dočarao koliko mu je hladno, govori: „*Brr, što je zima!*“ Ovdje je također bitno navesti i usklik „*brr*“ kojom se izražava da tuga, bol, gađenje, neugoda, nemoć, a u ovom slučaju kako bi Ljuban naglasio da mu je hladno.¹⁸ S obzirom na to da je ova scena popraćena trljanjem ruku, poprilično je jasno na što se odnosi, stoga je ovaj uzvik bilo u redu zadržati u podslovu.

0:04:53.80:

Slika 18. Ljuban naglašava da mu je hladno.

Uz prikaz vlaka na pruzi, zvuk lokomotive često prati uvod u scene u vlaku i u većini slučajeva, osim onda kada je zvuk jasno podsjećao na pištanje, pa je tako i opisan, i onda kada se čuo udarac, odlučila sam se za jednostavan opis „*zvuk lokomotive*“ jer je u ovom slučaju bitno samo da ona proizvodi zvuk, a mnogi nisu nikada zapravo ni čuli taj zvuk koji je ponekad pištanje, ponekad nalik jakom vjetru, a koji nema pravog ekvivalenta koji bi značio upravo taj zvuk.

Po dolasku u Zagreb, djeca skaču iz vagona, a konduktier izgovara riječ: „*Hop!*“ (usp. podslov 0:28:49.96) odnosno „*Hopa!*“ što označava poskok i često je dječji skok praćen upravo tim riječima, stoga je on i upotrebljen u navedenom podslovu¹⁹.

¹⁸ Mihaljević, M. (2021). *Obrada usklika u Hrvatskoj školskoj gramatici*. Obrada usklika i onomatopejskih glagola u Hrvatskome mrežnom rječniku – Mrežniku. U: Riječki filološki dani 12. Rijeka: Sveučilište u Rijeci – Filozofski fakultet Odsjek za kroatistiku., str.157–181.

¹⁹ Školski rječnik hrvatskoga jezika. *opa*. <https://rjecnik.hr/search/?strict=yes&q=opa> (pristupljeno 8.12.2024.)

0:28:51.08:

Slika 19. Konduker pomaže djeci da siđu iz vagona.

Bitna scena po dolasku u Zagreb jest trenutak u kojem djeca izađu s kolodvora i prvi put u životu vide velegrad i jasno se vidi kako su uzbuđena. U tom trenutku dojam dodatno pojačavaju zvukovi gradske vreve, žamor, topot konja, zvuk tramvaja, stoga su ti zvukovi opisani kao „zvukovi grada“. Oni za djecu predstavljaju nešto novo, nepoznato, u odnosu na zvukove domaćih životinja, odnosno „zvukove sela“, koji se mogu čuti na početku filma. U gradu se također čuje i zvono s katedrale, kao i povici prodavača na tržnici, a sve je to bilo bitno i opisati kako bi se dodatno naglasila ta razlika u odnosu na selo. U iduća tri primjera prikazani su zvukovi sela u odnosu na zvukove grada.

0:06:14.60:

Slika 20. Zvukovi domaćih životinja, odnosno zvukovi sela.

0:07:18.28:

Slika 21. Zvukovi domaćih životinja, odnosno zvukovi sela.

0:07:20.04:

Slika 22. Zvukovi domaćih životinja, odnosno zvukovi sela.

0:29:52.04:

Slika 23. Zvuk tramvaja, topot konja, žamor ljudi – zvukovi grada.

0:31:23.12:

Slika 24. Glasan zvuk zvona s katedrale – također zvuk grada.

Također, u posjetu zoološkom vrtu, čuje se glasanje različitih životinja i u ovom sam slučaju, kao i kod glasanja životinja na selu, jednostavno upotrijebila npr. „*glasanje medvjeda*“ (usp. podslov 0:41:21.96) i „*glasanje tuljana*“ (usp. podslov 0:42:02.08). Ne može se sa sigurnošću reći zna li ciljana publika kako se određene životinje glasaju i koji bi leksem bilo najbolje upotrijebiti za njihovo označavanje u inkluzivnom podslovu. Možda bi se moglo upotrijebiti „*cviljenje tuljana*“ ili „*rika medvjeda*“, ali bitno je ne zaboraviti da inkluzivni podslovi moraju biti nedvosmisleni i lako shvatljivi kako ne bi ometali tijekom gledanja. To je ono na što sam se prilikom podslovljavanja stalno morala podsjećati, ne samo iz perspektive osobe kojoj je ovaj film prilagođen, već iz perspektive bilo koje osobe, a da ona pritom nije i autor podslova.

Garcia i Martinez Martinez (2024: 418) prema Rodriguez (2010: 93) navode kako upotrebljavanje onomatopeje može koristiti osobama koje su izgubile sluh nakon razvoja jezika. Međutim, ono može i otežati razumijevanje podslova za one zvukove za koje nije eksplicitno određeni, odnosno za zvukove za koje je autor podslova proizvoljno odredio opis zvuka. Oni navode kako je primjerice „vau“ za psa vrlo prepoznatljivo, dok „tras“ za udarac nije toliko prepoznatljivo. Garcia i Martinez Martinez (2024: 426-427) također tvrde kako za opisivanje glazbe i zvučnih efekata nema određenih smjernica koje bi prevoditeljima omogućile korištenje usklađenih termina za određene zvukove i na taj način olakšale razumijevanje glazbe i zvučnih efekata osobama oštećena sluha.

U 65. minuti filma, kada djeca zaspu, atmosfera je zaista umirujuća i u pozadini se čuje mirna glazba, što je i navedeno u podslovima. U narednim scenama također je bilo bitno napomenuti

da netko hrče i zijeva kako bi se dodatno dočarao taj trenutak u kojem svi duboko spavaju jer nakon njega slijedi preokret u kojem kreće svađa između Ljubana i Pere kojoj prethodi napeta glazba koja najavljuje spomenutu svađu. S obzirom na to da svi ti zvukovi imaju utjecaj na doživljaj filma i značajni su za radnju, bilo je od izuzetne važnosti da ih se navede u podslovima.

1:04:17.12:

Slika 25. Prikaz radnika koji spava i hrče.

1:04:42.00:

Slika 26. Pero zijeva.

1:05:17.00:

Slika 27. Pero se šalja i u pozadini se čuje napeta glazba.

Za putovanje vlakom tipičan je i zvuk zviždaljke koju konduker često upotrebljava. Iako je u većini scena vidljivo da on zviždi, posebno u zadnjoj sceni prije nego što svi krenu pjevati u glas, odlučila sam staviti podslov u kojem piše da konduker „zviždi“ jer tim zvukom on najavljuje početak pjesme, a ujedno i kraj filma.

1:17:04.00:

Slika 28. Konduker zviždaljkom najavljuje početak pjesme.

1:17:09.80:

Slika 29. Konduktar započinje pjesmu.

5.3. Glazba

Kao i u svakom filmu, i ovdje glazba igra veliku ulogu. Dok je u nekim filmovima naglasak na samom instrumentalu koji pridonosi napetosti, strahu, veselju i sl., u ovom filmu su bitniji sami stihovi pjesama jer nas oni uvode u radnju, a u ovom slučaju prenose i glavnu poruku filma. Već u šestoj minuti filma (usp. podslov 0:05:05.04) nakon što Ljuban krene prepričavati radnju, vidimo kako on, Draga i Pero putuju do škole kroz ljepote seoskog krajolika, što nas uvodi u mjesto radnje. Shvaćamo da se radi o selu u kojem se obrađuju polja („Dobro jutro preko polja ili brijegom kud nas volja“) (usp. podslov 0:06:16.20) i na svakom koraku su domaće životinje, koje, kako se i navodi u jednom od stihova, čak i pjevaju s đacima („pjevaju s nama krava i pas“) (usp. podslov 0:06:10.32). Nakon što završi pjesma, scena prikazuje bunar i čuje se kako škripi kolo na bunaru, kao i glasanje pijetla i gusaka. Sve je to bitno napomenuti kako bi se prenijeli zvukovi ondašnjeg sela i dočarala ta domaća atmosfera. Nakon toga čuje se dječja vika koja naznačuje da se u blizini nalazi škola, stoga je i tu viku bilo potrebno posredovati i uključiti u sadržaj inkluzivnog podslova. Nakon ulaska u učionicu, nastavlja se pjesma, čiju je simboliku kasnije objasnio učitelj koji govori kako se upravo pjesmom, bez obzira na različite boje glasa, stvara melodija i sklad, a upravo tako je i u životu. U ovom slučaju, glazba ponovno ima posebnu važnost za samu poruku filma. S obzirom na to da se u ovom filmu stihovi svih pjesama pjevaju u cijelosti i te scene traju i po nekoliko minuta potrebno ih je u cijelosti posredovati kako bi se očuvao kontinuitet radnje. Da bi se naglasilo da se radi o pjesmi, u inkluzivnom je podslovu ispred i na kraju stiha dodana oznaka note:

0:06:23.60:

Slika 30. Draga, Pero i Ljuban pjevaju na putu do škole.

Nakon škole, djeca se igraju svatova, a zvuk prenosi dojam veselja koji simbolizira svadbu. Stoga je i ovdje bilo bitno navesti kako se u pozadini čuju tambure koje su nekada bile prepoznatljivi zvuk na svadbama, posebno u kontinentalnom dijelu Hrvatske u kojima je radnja filma smještena. Iako je u knjizi navedeno da se radnja zbiva u imaginarnom mjestu Veliko Selo, ona je inspirirana izletom na koji je Lovrak vodio svoje đake dok je radio u školi u Velikim Zdencima, u blizini Bjelovara.²⁰

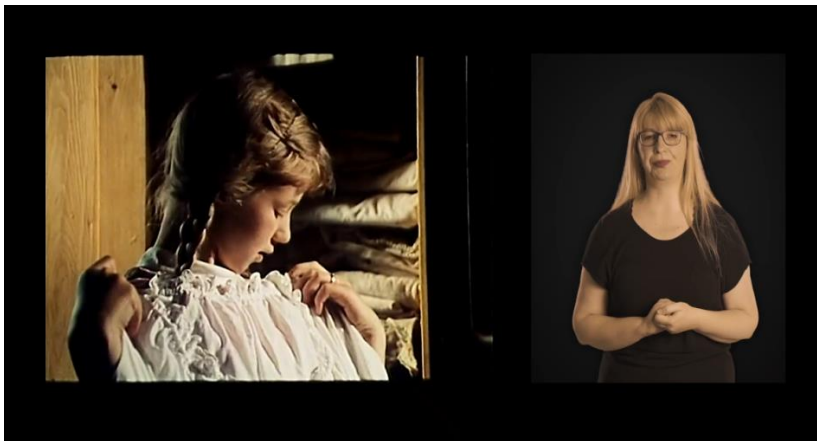
0:13:48.32:

Slika 31. Zvuk tambura u pozadini za vrijeme igre svatova.

²⁰ https://lektire.skole.hr/wp-content/uploads/2020/01/lovrak_vlak-u-snijegue.pdf. (pristupljeno 20. listopada 2024.)

14:00:

Slika 32. Draga priprema haljinu za igru svatova.

Dok igra traje, Ljuban i još jedan dječak odluče prestrašiti „svatove“, pa se sakriju u šaš i na štapu drže lubanje uginulih životinja. Iako oni uzvikuju „*buu*“, te se zvukove u tekstu inkluzivnoga podslova opisalo kao „jezive“ kako bi se shvatilo kakvu atmosferu bi ti zvukovi trebali dočarati.

0:16:48.60:

Slika 33. Ljuban i njegov prijatelj straše djecu iz šaša.

Osim u igri svatova, djeca pjevaju pjesmu koja započinje stihom „*Zbogom majko premilena, nama se dijeliti*“ i kada odlaze u Zagreb vlakom. Iako je sadržaj pjesme prikladniji svatovima u vrijeme kada je djevojka odlazila iz roditeljske kuće u kuću budućeg supružnika, u ovoj sekvenci ona također pojačava dojam odlaska i rastanka, a scena prikazuje roditelje i djecu koji mašu jedni drugima.

0:15:14.24:

Slika 34. Djeca pjevaju pjesmu za vrijeme igre svatova.

0:26:24.84:

Slika 35. Djeca pjevaju pjesmu roditeljima za pozdrav.

Nakon scene u kojoj se bira domaćin zadruga, prikazuju se djeca kako zajedno pletu košare, a u pozadini se čuje pjesma (usp. podslov 0:22:22.40) koja je ujedno i simbol ovog filma, kao i njegova glavna poruka – „*Kad se male ruke slože, sve se može!*“ U ovom slučaju također je bilo bitno posredovati svaki stih, s obzirom na to da ti stihovi doista imaju svoju težinu i opisuju što zajedništvo znači.

Slika 36. Djeca pletu košare i pjevaju zadrugarsku himnu.

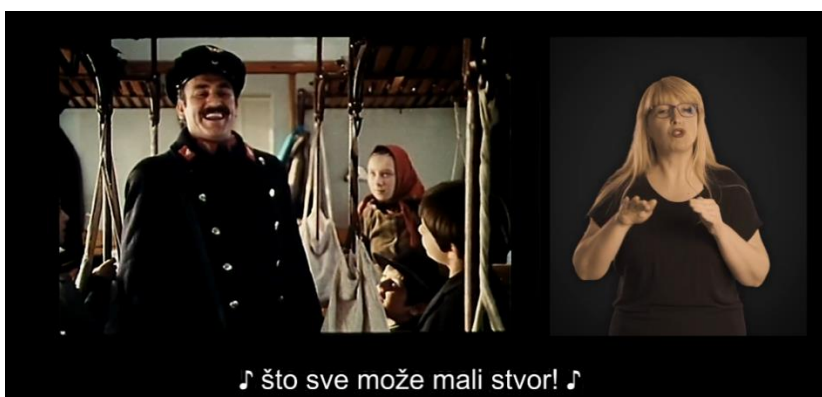
Ova pjesma pojavljuje se i prilikom posjeta tiskari u Zagrebu, u kojoj se u nešto prilagođenijoj verziji opisuje i proces tiskanja dječjeg časopisa, u kojem ponovno složno stoje slova, a napokon i riječi (usp. podslov 0:39:19.44). Djeca pjesmu pjevaju u samoj tiskari u kojoj je bitan svaki kotačić i svaka osoba u proizvodnji kako bi nastao finalni proizvod.

Slika 37. Djeca pjevaju zadrugarsku himnu u tiskari.

Konačno, prilagođena verzija ove pjesme simbolično se pjeva i u završnoj sceni u kojoj djeca svojim rukama, u zajedništvu, uspiju smanjiti snježni nanos i na taj način omogućiti prolazak vlaku u snijegu i povratak svojim kućama. Sada već svima znana pjesma dobiva još jedan stih – „*Treba stati da se shvati što sve može mali stvor!*“ – koja također, po tko zna koji put u filmu, jasno prenosi poruku o važnosti zajedništva malog stvora, odnosno djeteta, ali i malog stvora – čovjeka, koji sve čini lakše u društvu i zajedništvu.

1:17:22.20:

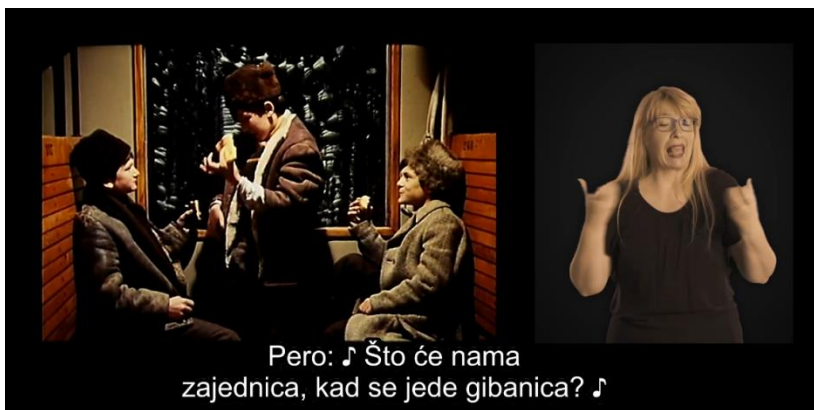

Slika 38. Himna zadrugara u vlaku.

Kao što je već navedeno, ova pjesma prenosi suštinu filma i zato je bilo od iznimne važnosti posredovati svaki njezin stih u svakoj verziji u kojoj je pjevana.

Suprotna gore navedenoj pjesmi koja govori o zajedništvu, pjesma je koju, kako ih Ljuban naziva, „odmetnici“ veselo pjevaju u vagonu dok ostatak razreda vani čisti snijeg. „Što će nama zajednica, kad se jede gibanica?“ i „Hej neka radi, neka radi tko je lud!“ stihovi su koji opisuju sebično razmišljanje dječaka vođenih Perom koji ih podmićuje hranom. Nakon što Pero ostane sam u vagonu ipak mu postaje jasno da mu gibanica nije dovoljna i ubrzo se pokaje. Stoga je ova pjesma također važna i iako su stihovi na prvi pogled smiješni, i oni ubrzo nakon što pjesma prestane, ostave važnu poruku o tome kako čovjek ipak ne može biti sam.

0:57:55.76:

Slika 39. Pero i dječaci koji su se odvojili od zadruga pjevaju.

Te pjesme i njihov sadržaj odraz su vremena u kojem su film i roman nastali te se njima prenose uvjerenja i vrijednosti, stoga se mogu promatrati i ideološki obilježena. Neovisno o tom, prenose i izdvojene univerzalne ljudske vrijednosti i na njihovoj ulozi i vrijednosti oblikovanu poruku koja vrijedi za sve generacije. Upravo zbog te poruke i film i knjiga i danas se prikazuju i čitaju. Zbog vrijednosti koje je roman promicao, pogodio je i nekadašnjem režimu koji je u odgoju djece za cilj imao pripremiti djecu na sustav koji ih čeka kada odrastu, a to je bio rad temeljen na samoupravljanju i udruživanju. Stoga se primjer zadruga koju su osnovali učenici mogao poistovjetiti upravo sa praksom samoupravljanja.²¹

²¹Duda, Igor. 2015. Danas kada postajem pionir: Djetinjstvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma. Zagreb: Srednja Europa., str. 78-79

5.4. Dijalekt i arhaizmi

Iako je većina teksta koju izgovaraju likovi prilagođena standardnom jeziku i razumljiva je i danas, treba uzeti u obzir da je snimanje filma počelo 1974. godine i da je tadašnji jezik bio drugačiji. Određene riječi u jeziku filma *Vlak u snijegu* pripadaju dijalektu ili su dio vremenski raslojenoga leksika. I pejorativni izrazi potvrđeni su u filmskome jeziku, a ovdje se izdvaja primjer *jame za mrcine*. Etimološki gledano, riječ *mrcina* ima značenje ‘životinjski leš’, ali se koristi i u prenesenom značenju – „*pren. pejor.* bezvrijedan čovjek, sklon lošim postupcima, prevrtljiv, lijen, sebičan itd.“²²

S obzirom na to da se u filmu doista radi o jami u kojoj su leševi životinja, bolji je odabir bio ostaviti tu riječ u njezinu izvornom obliku. Upravo jezivi povici prestraše djecu i izazovu pomutnju, što razljuti Dragu koja sve dovede u red, prilikom čega se u pozadini čuje komična glazba, koja označi preokret u radnji – Draga ošamari Peru, nakon čega slijedi iduća sekvenca – glasovanje za predsjednika zadruge.

0:18:06.96:

Slika 40. Pero govori Dragi da je dobro odgovorila Ljubanu.

²²Hrvatski jezični portal. *mrcina*. https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1hjWhM%3D (pristupljeno 4.12.2024.)

18:09:

Slika 41. *Draga je ošamarila Peru.*

Prilikom posjeta tiskari, radnik govori kako će svima dati „popudbine, da (im) se nađe pri ruci.“ Gledatelji iz konteksta mogu zaključiti da se radi o hrani²³, jer što bi se drugo trebalo „naći pri ruci“ na putovanju, a i radnik na kolicima donosi paketiće. Međutim, to je zastarjela riječ za koju se može pretpostaviti kako mlađim generacijama kao današnjoj pretpostavljenoj publici i primateljima ovoga audiovizualnoga sadržaja neće biti poznata. S obzirom na to da ta riječ nije ključna za samu radnju i njezino praćenje, a njezinom izmjenom ili izostavljanjem na jezičnoj se razini ne bi slijedila autentičnost i kronotop u koji je smještena filmska radnja. Iz tog je razloga zadržana u podslovu.

0:38:34.68:

Slika 42. *Radnik govori učenicima da će im podijeliti novi broj časopisa i hranu za put.*

²³ Hrvatski jezični portal. *popudbina*. https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVpIXhU%3D. (pristupljeno 4.12.2024.)

U 46. minuti filma kondukter se ljuti na djecu koja buče i govori im kako će ih „isključiti iz saobraćaja.“ Kako navodi Barić (2013: 25, 155), saobraćaj je leksem čija upotreba nakon 1995. godine nije zabilježena ni u jednim dnevnim novinama i zamijenjena je leksemom promet, a korištenje leksema saobraćaj na području Hrvatske pripisuje isključivo nametanju iz društveno-političkih razloga. Unatoč tome, odluka je bila ostaviti navedenu riječ, s obzirom na to da upravo stoga što više nije toliko u upotrebi još jednom podsjeća na vrijeme radnje. Također, ne remeti sami tijek filma i shvaćanje, jer se iz konteksta može zaključiti da se radi o prometu.

0:45:33.00:

Slika 43. Kondukter se ljuti na djecu i govori im da će ih isključiti iz prometa.

Riječ, odnosno čestica koja je stilski obilježena jest „ta“ u primjeru u kojem Ljuban djeci govori da moraju pokušati prokopati snijeg, „*Ta nije snijeg beton!*“ (usp. podslov 0:56:37.36). Ovdje sam bila u nedoumici oko toga bi li riječ „ta“ trebalo zamijeniti riječju „pa“. Značenje je donekle isto, radi se o naglašavanju onoga što je već očito²⁴, međutim i ovdje se iz konteksta može shvatiti o čemu se radi, stoga je zadržana u tekstu inkluzivnoga podslova.

5.5. Uzvik „Saperlot!“

U 28. minuti filma javlja se uzvik koji je z pjesmu „Kad se male ruke slože“ obilježio ovaj film, a spomenut je toliko puta da su djeca pomislila kako je to ime osobe koje ga izgovara. Radi se o uzviku „Saperlot!“

Nataša Opačić (2011) navodi kako bavarski izrazi sapperlot i sackerlot potječu od francuskog sacrelotte (sacré lot), što doslovno znači sveti ili Božji usud, što pak potječe iz latinskog

²⁴ Hrvatski jezični portal. ta. [Hrvatski jezični portal](https://www.hrvatskijezicniportal.hr/) (pristupljeno 23. prosinca 2024.)

sacramentum, odnosno može označavati onog koji je svet ili posvećen Bogu, što se u konačnici odnosi na ljudsku tendenciju da ljudi u ljutnji često spominju Boga. Postoji i drugo značenje za izraz *sacré*, koji bi označavao kletvu.²⁵

Dakle, *saperlot* se koristi onda kada bi osoba opsovala, ali ipak se odluči za pristojniji izraz, ili kako Opačić (2011) također navodi „no *saprlot*, ovak il' onak, ostaje *saprlot*. Sakom posluži za kaj mu treba“. I, iako mnogi i ne znaju značenje, nije ni bitno. Mnogi ovu riječ upravo vezuju uz *Vlak u snijegu*, odnosno film koji je obilježio mnoga djetinjstva, a nosi poruku na koju bi često trebalo podsjetiti sve, a ne samo djecu. Zbog svega navedenoga nije imalo smisla ni opisivati ovu riječ, niti ju posve izbaciti iz podslova, već je ovdje ona ostala u svom izvornom obliku, ali napisana u kurzivu jer je riječ o posuđenici, a njezina uloga kao negativnog komentara na događaje u filmu iz perspektive konduktera omogućena je kontekstom filmske radnje. Međutim, kondukter ju spominje toliko često i u različitim situacijama, da djeca pomisle kako je to zapravo njegovo ime i na kraju ga i oslove kao „gospodina *Saperlota*“. Međutim, uz negodovanje, on objasni da to nije njegovo ime, ali ne objasni što *saperlot* zapravo znači.

1:16:53.92:

Slika 44. Kondukter govori da mu *Saperlot* nije ime.

5.6. Skraćivanje

U pojedinim dijelovima filma određene riječi i izjave ponavljaju se nekoliko puta zaredom. Iako one ne pridonose značenju i vidljivo je po svemu da se izgovaraju iste riječi, u inkluzivnim podslovima nisu izostavljene. Primjerice, u 41. minuti kada djeca uzvikuju „*Ivica*

²⁵ Index.hr *Znate li što znači izraz „saperlot“ iz Vlaka u snijegu?* <https://www.index.hr/magazin/clanak/znate-li-sto-znaci-izraz-saperlot-iz-vlaka-u-snijegu/2328376.aspx> (pristupljeno 2.11.2024.)

i Marica, zaljubljeni par!“ ponavljaju to triput zaredom, međutim ta sekvenca traje i vidljivo je da djeca ne šute, već izgovaraju riječi, a i vremenski uvjeti su to dopuštali, pa se isti tekst posreduje u tri podslova.

0:40:19.00:

Slika 45. Djeca zadirkuju Ivicu i Maricu.

Također, prilikom posjeta zoološkom vrtu, fotograf u svojem obraćanju djeci ponavlja: „*Mirno, mirno, mirno, mirno!*“ I u ovom slučaju upravo ponavljanje pojačava dojam i stoga se primjenjuje i u inkluzivnom podslovu.

0:41:01.80:

Slika 46. Fotograf napominje djeci da stoje mirno.

6. Analiza podslova kojima se prenosi neverbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu

Dok se prijašnja analiza odnosila prvenstveno na podslove kojima se prenosi verbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu, u ovom dijelu bit će opisani podslovi kojima se prenosi neverbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu i njihova podjela s obzirom na izvor zvuka koji se pomoću njih inkluzivno posreduje. Provedena analiza za svaki od podslova uključuje i primijenjenu prijevodnu strategiju.

Iako se godinama radi na prijevodima audiovizualnih tekstova, tek odnedavno se više pažnje posvetilo intersemiotičkom i unutrajezičnom prevođenju, što je dovelo i do početaka analiziranja korištenih prijevodnih strategija na tom području, kao što je navedeno u poglavlju o inkluzivnim podslovima. S obzirom na to da osobe oštećena sluha nemaju pristup zvukovima izvornog zvukovnog kanala, na prevoditeljima ovakve vrste sadržaja je da im posreduju upravo te zvukove.

Martinez Martinez i Hurtado (2018: 120) prema Schaffer (2003) navode kako zvukovi mogu biti umjetni ili iz prirode. Zvukove iz prirode proizvodi bilo koji živi organizam ili nebiološka prirodna sila, poput kiše ili oluje. Kategorije na koju se ova skupina zvukova odnosi su: zvukovi iz prirode, zvukovi koje proizvode životinje i zvukovi koje proizvodi tijelo bez pomoći nekog objekta (aplauz, koraci) ili artefakta. Svaka od tih razina na kojima se zvukovi proizvode ima potom i razne podrazine, a klasifikacija istih je hijerarhijski organizirana, od općeg prema pojedinačnom. Zvukovi iz prirode i oni koji proizvode životinje su konačni, dok čovjek može proizvoditi razne pokrete tijelom, jezik, dijalekt i parajezik što onda još uključuje i zvuk i njegove alternacije (ton, jačina zvuka, intonacija). Umjetne zvukove proizvode artefakti, odnosno objekti koje je izradio čovjek i glazba.

Martinez Martinez i Hurtado (2018: 122) utvrđuju kako su u audiovizualnom prevođenju najčešće korištene prijevodne strategije kategorizacija, atribucija i objašnjenje. Mnogo neverbalnih zvukova ne može se navoditi u podslovima s obzirom na vremenska i prostorna ograničenja, ali moguće je odrediti ono najbitnije, odnosno izvor zvuka. Ako to nije dovoljno, zvuk se pobliže opisuje atribucijom, a za još detaljniji opis koristi se i kratko objašnjenje koje se odnosi na kvalitetu ili trajanje zvuka. U nastavku se izdvaja nekoliko primjera inkluzivnih podslova iz filma *Vlak u snijegu* uz navođenje njihove klasifikacije i određivanje primjenjene prijevodne strategije.

Tablica 3. Primjeri inkluzivnih podslova i primijenjena prijevodna strategija

Redni broj podslova	Početak	Kraj	Trajanje	Tekst	Klasifikacija	Prijevodna strategija
3	0:02:09.92	0:02:10.96	0:00:01.04	(pištanje lokomotive)	objekt	kategorizacija
Objašnjenje	Određen je izvor zvuka – objekt, pri čemu je korištena prijevodna strategija kategorizacije, jer se saznaje o kojem je izvoru zvuka riječ. Navedeni primjer potvrđuje i kako kategorizacija obično prethodi atribuciji.					
597	0:47:49.44	0:47:52.44	0:00:03.00	(tužna glazba)	glazba	kategorizacija atribucija
Objašnjenje	Također je određen izvor zvuka – glazba, ali ovdje se saznaje i o kakvoj je točno glazbi riječ – tužnoj; glazba se pobliže opisuje.					
226	0:18:19.72	0:18:23.12	0:00:03.40	(komična glazba u pozadini)	glazba	kategorizacija atribucija objašnjenje
Objašnjenje	Kao i u prethodnim primjerima, određen je izvor zvuka – glazba, za što je korištena kategorizacija, ali ovdje se radi i o atribuciji jer se saznaje da je glazba komična, kao i o objašnjenju jer se opisuje kvaliteta zvuka – glazba se čuje u pozadini.					
834	1:11:50.00	1:11:52.64	0:00:02.64	(užurbana glazba)	glazba	kategorizacija atribucija
Objašnjenje	Izvor zvuka je glazba, prijevodna strategija je kategorizacija. Opisano je o kakvoj se glazbi radi, stoga je upotrijebljena i atribucija.					
856	1:14:24.40	1:14:27.16	0:00:02.76	(djeca kliču)	čovjek	kategorizacija atribucija
Objašnjenje	Izvor zvuka je čovjek, što znači da se također radi o kategorizaciji. S obzirom na to da se opisuje kako djeca viču – ona kliču, upotrijebljena je i atribucija.					
95	0:08:22.32	0:08:24.80	0:00:02.48	(djeca nastavljaju pjevati)	čovjek	kategorizacija objašnjenje
Objašnjenje	Ovdje je izvor zvuka također čovjek, a s obzirom na to da se opisuje trajanje zvuka, upotrijebljena strategija je i objašnjenje.					

Preciznije objašnjeno, atribucija se odnosi na pridodavanje određenih kvaliteta zvuku. Atribuciji prethodi kategorizacija, a atribucija može biti eksplicitna (užurbana glazba) ili implicitna (klicanje (veselo uzvikivanje)). Kako Martinez Martinez i Hurtado (2018: 122) navode, bitno je razlikovati atribuciju od kategorizacije jer je moguće da se one pojave i jedna bez druge. Objašnjenje se odnosi na informaciju koja se tiče proizvodnje zvuka u suodnosu s drugim svojstvima zvuka. Iduća dva primjera odnose se na podslove u kojima su zastupljene kategorizacija i atribucija, dok je treći objašnjenje jer opisuje trajanje zvuka.

1:11:50.00:

Slika 47. Primjer kategorizacije i atribucije u inkluzivnom podslovu.

0:08:22.32:

Slika 48. Primjer kategorizacije i objašnjenja u inkluzivnom podslovu.

Postoje i drugi podtipovi strategija koje se koriste u unutarjezičnom prevođenju, a to su doslovno prevođenje, pojednostavljivanje (leksičko i sintaktičko) i redukcija (sažimanje i eliminacija). Pojednostavljivanje i redukcija koriste se što zbog nepoznavanja određenih zvukova osobama oštećena sluha, što zbog već navedenog vremenskog i prostornog

ograničenja u organizaciji i oblikovanju podslova. Ukoliko određeni zvukovi nisu bitni za samu radnju, odnosno kontekst i ne ometaju prenošenje poruke ciljanoj publici, moguće je izostaviti ih iz inkluzivnog prijevoda. U konkretnom primjeru iz filma to bi se odnosilo na glasanje medvjeda, odnosno riku medvjeda, koje je u podslovu posredovana kao „*glasanje medvjeda*“ jer je, s obzirom na pretpostavljenu ciljanu publiku jednostavnija i pristupačnija. (Martinez Martinez i Hurtado 2018: 123)

0:41:21.96:

Slika 49. Primjer pojednostavljivanja, umjesto „rika medvjeda“, upotrijebljeno je „glasanje medvjeda“.

U nastavku će biti prikazana tablica koja prikazuje analizu podslova kojima se prenosi neverbalna informacija u izvornom zvukovnom kanalu, što uključuje podslov o kojem se radi, njegovo trajanje, tekst, izvor zvuka i korištenu prijevodnu strategiju.

Bitno je napomenuti da podslovi mogu u cijelosti prenositi neverbalnu informaciju u auditivnom izvornom kanalu, kao i da ta informacija može biti uklopljena u podslov kojim se prenosi verbalna informacija u izvornom auditivnom kanalu.

Nakon tabličnog prikaza donose se rezultati istraživanja, odnosno zastupljenost izvora zvuka i korištenih prijevodnih strategija u inkluzivnim podslovima kojima se posreduje neverbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu.

Tablica 4. Analiza podslova kojima se prenosi neverbalna informacija u izvornom zvukovnom kanalu i primijenjena prijevodna strategija.

Redni broj podslova	Početak	Kraj	Trajanje	Tekst	Klasifikacija	Prijevodna strategija
3	0:02:09.92	0:02:10.96	0:00:01.04	(pištanje lokomotive)	objekt	kategorizacija
6	0:02:16.56	0:02:19.12	0:00:02.56	(puše vjetar)	zvukovi iz prirode	kategorizacija
9	0:02:32.20	0:02:33.30	0:00:01.10	(udarac)	objekt	kategorizacija
12	0:02:40.56	0:02:42.76	0:00:02.20	(djeca kliču)	čovjek	kategorizacija
13	0:02:44.40	0:02:46.28	0:00:01.88	(djeca i dalje kliču)	čovjek	kategorizacija
36	0:04:29.12	0:04:32.16	0:00:03.04	(fućne)	čovjek	kategorizacija
60	0:05:59.12	0:06:02.28	0:00:03.16	(svi pjevaju ♪ Proljetno sunce, kiša il' zima ♪)	čovjek	kategorizacija
64	0:06:14.60	0:06:15.88	0:00:01.28	(krava se glasa)	životinje	kategorizacija
73	0:06:46.96	0:06:48.24	0:00:01.28	(pas se glasa)	životinja	kategorizacija
78	0:07:04.04	0:07:06.04	0:00:02.00	(instrumental)	glazba	kategorizacija
79	0:07:13.00	0:07:15.00	0:00:02.00	(škripi kolo na bunaru)	objekt	kategorizacija
80	0:07:18.28	0:07:19.56	0:00:01.28	(pijetao se glasa)	životinja	kategorizacija
81	0:07:20.04	0:07:21.56	0:00:01.52	(guske se glasaju)	životinja	kategorizacija
82	0:07:23.16	0:07:25.28	0:00:02.12	(dječja vika)	čovjek	kategorizacija atribucija
86	0:07:43.12	0:07:44.20	0:00:01.08	(učitelj zvoni)	čovjek	kategorizacija
89	0:07:56.76	0:07:59.76	0:00:03.00	(učitelj svira orgulje)	čovjek	kategorizacija

91	0:08:04.56	0:08:06.00	0:00:01.44	(pijetao se glasa)	životinja	kategorizacija
95	0:08:22.32	0:08:24.80	0:00:02.48	(djeca nastavljaju pjevati)	čovjek	kategorizacija objašnjenje
136	0:10:50.00	0:10:53.24	0:00:03.24	(djevojčice šapću)	čovjek	kategorizacija atribucija
144	0:11:37.80	0:11:40.80	0:00:03.00	(djeca navijaju i bodre) (pas se glasa)	čovjek životinja	kategorizacija
149	0:11:58.88	0:11:59.56	0:00:00.68	Djevojčice (uglas): Hoćemo!	čovjek	kategorizacija atribucija
150	0:11:59.72	0:12:01.84	0:00:02.12	Djevojčice: A tko će biti mlada? Sve (uglas): -Ja!	čovjek	kategorizacija atribucija
154	0:12:11.20	0:12:12.56	0:00:01.36	(guske se glasaju)	životinja	kategorizacija
155	0:12:12.76	0:12:14.52	0:00:01.76	(dječaci navijaju)	čovjek	kategorizacija
181	0:13:48.32	0:13:50.32	0:00:02.00	(tambure u pozadini)	glazba	kategorizacija
182	0:14:21.72	0:14:24.32	0:00:02.60	(konji se glasaju)	životinja	kategorizacija
183	0:14:29.76	0:14:32.20	0:00:02.44	(djeca stvaraju veliku buku)	čovjek	kategorizacija atribucija
207	0:16:31.84	0:16:34.00	0:00:02.16	(djeca kliču) Dječak 1: Načinimo pokus s blagoslovom.	čovjek	kategorizacija
210	0:16:46.28	0:16:47.56	0:00:01.28	(žabe se glasaju)	životinja	kategorizacija
211	0:16:48.60	0:16:50.48	0:00:01.88	(jezivi povici iz šaša)	čovjek	kategorizacija atribucija
213	0:16:59.08	0:17:01.50	0:00:02.42	(povici se nastavljaju)	čovjek	kategorizacija objašnjenje
221	0:17:29.08	0:17:30.76	0:00:01.68	(jezivi povici)	čovjek	kategorizacija atribucija
224	0:17:59.36	0:18:02.44	0:00:03.08	Draga: Ti si jedan	čovjek	kategorizacija

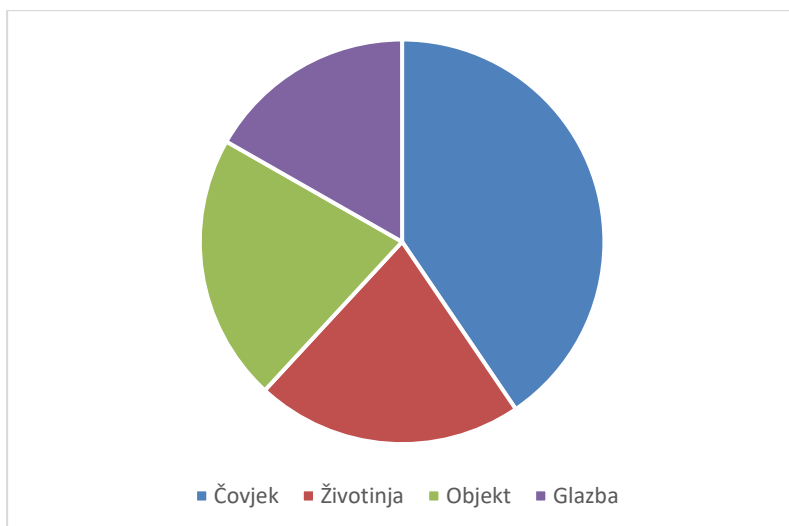
				magarac! Bježi mi s očiju! (pljune)		
226	0:18:19.72	0:18:23.12	0:00:03.40	(komična glazba u pozadini)	glazba	kategorizacija atribucija objašnjenje
247	0:21:08.96	0:21:10.24	0:00:01.28	(svi se smiju)	čovjek	kategorizacija
255	0:21:44.20	0:21:48.80	0:00:04.60	(djeca nastavljaju vikati) (životinje se glasaju)	čovjek životinja	kategorizacija objašnjenje
274	0:22:57.30	0:23:02.30	0:00:05.00	(vesela glazba u pozadini)	glazba	kategorizacija atribucija objašnjenje
297	0:24:30.68	0:24:31.58	0:00:00.90	(smijeh)	čovjek	kategorizacija
301	0:24:40.84	0:24:42.56	0:00:01.72	(smijeh)	čovjek	kategorizacija
328	0:26:22.40	0:26:23.52	0:00:01.12	(zvuk zviždaljke) Konduker: Polazak!	objekt	kategorizacija
334	0:26:42.92	0:26:45.56	0:00:02.64	(svi dovikuju pozdrave)	čovjek	kategorizacija
357	0:28:05.56	0:28:07.32	0:00:01.76	(zvuk lokomotive)	objekt	kategorizacija
375	0:29:26.00	0:29:28.18	0:00:02.18	(topot konja)	životinje	kategorizacija
382	0:29:52.04	0:29:54.56	0:00:02.52	(zvukovi grada)	objekt čovjek životinja	kategorizacija
386	0:30:28.96	0:30:31.32	0:00:02.36	(konduker pozdravlja djecu, djeca odgovaraju)	čovjek	kategorizacija
393	0:31:23.12	0:31:25.72	0:00:02.60	(zvoni zvono s katedrale)	objekt	kategorizacija atribucija
425	0:34:05.50	0:34:08.50	0:00:03.00	(limena glazba)	glazba	kategorizacija atribucija
430	0:34:48.84	0:34:51.04	0:00:02.20	(smijeh)	čovjek	kategorizacija

445	0:36:11.08	0:36:12.80	0:00:01.72	(policajac se smije)	čovjek	kategorizacija
498	0:39:40.76	0:39:42.76	0:00:02.00	(zvuk pisaće mašine)	objekt	kategorizacija
511	0:40:48.36	0:40:51.16	0:00:02.80	(zvuk tramvaja)	objekt	kategorizacija
517	0:41:21.96	0:41:24.08	0:00:02.12	(glasanje medvjeda)	životinja	kategorizacija
518	0:42:02.08	0:42:05.48	0:00:03.40	(glasanje tuljana)	životinja	kategorizacija
534	0:43:53.72	0:43:56.72	0:00:03.00	(zvuk lokomotive)	objekt	kategorizacija
557	0:45:15.40	0:45:17.80	0:00:02.40	(djeca viču)	čovjek	kategorizacija
558	0:45:31.52	0:45:32.72	0:00:01.20	(kondukter zviždi u zviždaljku)	čovjek objekt	kategorizacija objašnjenje
597	0:47:49.44	0:47:52.44	0:00:03.00	(tužna glazba)	glazba	kategorizacija atribucija
602	0:48:09.36	0:48:12.15	0:00:02.79	(zvuk vjetra)	zvukovi iz prirode	kategorizacija
627	0:49:37.76	0:49:40.76	0:00:03.00	(tužna glazba)	glazba	kategorizacija atribucija
630	0:50:10.64	0:50:14.64	0:00:04.00	(škripanje snijega)	objekt	kategorizacija
631	0:50:26.64	0:50:30.05	0:00:03.41	(tupi udarac lokomotive u snijeg)	objekt	kategorizacija atribucija
682	0:54:11.00	0:54:13.00	0:00:02.00	(Draga stenje od temperature)	čovjek	kategorizacija objašnjenje
712	0:56:58.80	0:57:00.60	0:00:01.80	(zviždaljka mu ne zviždi)	čovjek	kategorizacija
714	0:57:05.72	0:57:08.04	0:00:02.32	(vjetar zavija)	zvukovi iz prirode	kategorizacija
751	0:59:33.04	0:59:35.64	0:00:02.60	(djeca veselo kliču)	čovjek	kategorizacija atribucija
755	0:59:49.48	0:59:51.30	0:00:01.82	(smije se)	čovjek	kategorizacija
772	1:00:59.32	1:01:01.56	0:00:02.24	Dječak: -Dok je bilo bombona	čovjek	kategorizacija

				važio je dogovor, sada kad smo sve pojeli... (fućne)		
776	1:01:15.96	1:01:17.40	0:00:01.44	(zijeve)	čovjek	kategorizacija
779	1:01:38.40	1:01:43.30	0:00:04.90	(mirna glazba)	glazba	kategorizacija atribucija
780	1:03:33.32	1:03:34.76	0:00:01.44	(uzdahne)	čovjek	kategorizacija
785	1:04:17.12	1:04:19.00	0:00:01.88	(hrče)	čovjek	kategorizacija
786	1:04:42.00	1:04:44.00	0:00:02.00	(zijeve)	čovjek	kategorizacija
787	1:05:17.00	1:05:20.00	0:00:03.00	(napeta glazba)	glazba	kategorizacija
794	1:08:40.40	1:08:43.28	0:00:02.88	(jeca i šmrca)	čovjek	kategorizacija
806	1:09:31.28	1:09:34.28	0:00:03.00	(tužna glazba)	glazba	kategorizacija atribucija
834	1:11:50.00	1:11:52.64	0:00:02.64	(užurbana glazba)	glazba	kategorizacija atribucija
856	1:14:24.40	1:14:27.16	0:00:02.76	(djeca kliču)	čovjek	kategorizacija
858	1:14:44.88	1:14:48.04	0:00:03.16	(zvuk lokomotive)	objekt	kategorizacija
859	1:14:50.24	1:14:52.04	0:00:01.80	(zijeve)	čovjek	kategorizacija
880	1:16:23.08	1:16:27.00	0:00:03.92	(zvuk lokomotive)	objekt	kategorizacija
890	1:17:04.00	1:17:07.00	0:00:03.00	(zviždi)	čovjek	kategorizacija
899	1:17:41.08	1:17:43.44	0:00:02.36	(zvuk lokomotive)	objekt	kategorizacija

6.1. Rezultati istraživanja

Analizom je utvrđeno kako je najčešći izvor zvuka čovjek, u čak 43 podslova, a zatim slijede životinja i objekt u podjednakom broju podslova – njih četrnaest, a potom i glazba u jedanaest podslova te najmanje zastupljeni zvukovi iz prirode u tri podslova.

Graf 1. Zastupljenost podslova prema izvoru zvuka u filmu *Vlak u snijegu*.

Iz grafičkog prikaza je vidljivo kako više od polovice zvukova proizvodi čovjek. Također su zastupljeni i zvukovi koje proizvode životinje, koji se pojavljuju u prikazima sa sela i posjeta zoološkom vrtu. Javlja se i kombinacija različitih izvora zvuka: objekt, čovjek i životinja u jednom podslovu te čovjek i životinja u dva podslova. U ovom filmu uvelike je zastupljena i glazba jer se radi o dječjem filmu u kojem se poruke o jedinstvu i vrijednostima prenose upravo glazbom, odnosno tekstom pjesama, kako bi se one što više približile djeci, stoga je glazba ovdje bitan aspekt, pa tako i izvor zvuka.

Najčešće korištena prijevodna strategija je kategorizacija, u čak 82 podslova, najčešće u kombinaciji subjekta i glagola u prezentu (*djeca kliču, policajac se smije, pijetao se glasa*), imenice u nominativu i imenice u genitivu (*zvuk lokomotive, zvuk tramvaja*) te glagolske imenice i imenice u genitivu (*pištanje lokomotive, glasanje medvjeda*).

Kategorizaciju slijedi atribucija u 18 podslova, najčešće u kombinaciji pridjeva i imenice (*tužna glazba, užurbana glazba*) te imenice, (priloga) i glagola (*djeca veselo kliču*).

Također se javlja i kombinacija ovih dviju strategija, s obzirom na to da je u mnogim primjerima kategorizacije sadržana i atribucija (*napeta glazba, Djevojčice (uglas): Hoćemo!*).

Primjeri u kojima se javlja objašnjenje (*povici se nastavljaju, Dragi stenje od temperature, vesela glazba u pozadini*) u kombinaciji su s drugim strategijama jer se njihovim sadržajem dodatno pojašnjava uzrok određene radnje ili kvaliteta zvuka.

Podjela zvukova s obzirom na izvor koji ih proizvodi u nastavku se donosi u obliku tabličnih prikaza. Na isti se način donose i zvukovi koje proizvodi više izvora, kao i zastupljenost prijevodnih strategija u podslovima kojima se prenosi neverbalni sadržaj u izvornom auditivnom kanalu. Izdvajaju se i podslovi u kojima se javlja kombinacija strategija te broj podslova u kojima je zastupljena samo neverbalna informacija, kao i broj onih u kojima su takve informacije uklopljene u verbalnu.

Tablica 5. Zvukovi prema izvoru koji ih proizvodi

Izvor zvuka	Broj podslova
Čovjek	43
Životinja	14
Objekt	14
Glazba	11
Priroda	3

Tablica 6. Zvukovi iz različitih izvora u istom podslovu

Izvori	Broj podslova
Objekt, čovjek i životinja	1
Čovjek i životinja	2

Tablica 7. Zastupljenost prijevodnih strategija u podslovima kojima se prenosi neverbalna informacija u originalnom zvukovnom kanalu

Strategija	Broj podslova
Kategorizacija	82
Atribucija	18
Objašnjenje	7

Tablica 8. Kombinacija prijevodnih strategija u podslovima kojima se prenosi verbalna informacija u originalnom zvukovnom kanalu

Prijevodne strategije	Broj podslova
Kategorizacija i atribucija	16
Kategorizacija i objašnjenje	5
Kategorizacija, atribucija i objašnjenje	2

Od ukupno 914 podslova, 70 ih je s cjelovitom neverbalnom auditivnom informacijom, dok je devet podslova s uklopljenom neverbalnom auditivnom informacijom.

Tablica 9. Primjeri podslova s cjelovitom neverbalnom auditivnom informacijom i podslova s uklopljenom neverbalnom auditivnom informacijom te njihova zastupljenost

	Primjer	Broj
Podslov s cjelovitom neverbalnom auditivnom informacijom	(užurbana glazba)	70
Podslov s uklopljenom neverbalnom auditivnom informacijom	Dječak: - Dok je bilo bombona važio je dogovor, sada kad smo sve pojeli... (fućne)	9

7. Zaključak

Cilj ovog rada bila je analiza inkluzivnih podslova u dječjem filmu *Vlak u snijegu*. U njezinu se okviru donose i pojašnjenja o izboru primjenjenih prevodilačkih rješenja za pojedine podslove, i to prvenstveno za one koji su predstavljali izazov zbog određenih obilježja leksika koji se pojavljuje u filmu, kao i zbog vremenskog i prostornog ograničenja pri izradi podslova. Osim podslova kojima se prenosi verbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu analizirali su se i podslovi kojima se prenosi neverbalni sadržaj u izvornom zvukovnom kanalu, odnosno izvor zvuka i korištena prijevodna strategija. Rezultati su pokazali da je najzastupljeniji izvor zvuka čovjek, a slijede ga objekt i životinje u podjednakom broju te glazba u nešto manjem broju. Najmanje je zvukova iz prirode. Također su prikazane razlike u dijalozima iz knjige i onih prenesenih u scenarij, a kasnije u inkluzivne podslove. U ovom slučaju bilo je posebno zanimljivo istražiti koliko se puta tekst može skratiti, a da njegova poruka i smisao ostanu isti.

Osim analize inkluzivnih podslova, cilj ovog rada bio je i ukazati na važnost inkluzivnog podslovljavanja, odnosno približavanja kulturnih sadržaja, u ovom slučaju, dječjeg filma osobama oštećena sluha. Bitno je raditi na uključivanju svih skupina u kulturu i umjetnost, kako je navedeno i u uvodnom dijelu rada.

Prilikom pisanja ovog rada bilo je pomalo izazovno pronaći stručnu literaturu na temu inkluzivnih podslova, što znači da je ova tema i dalje nedovoljno zastupljena i iako se proteklih godina intenzivno radi na približavanju raznih sadržaja osobama s invaliditetom i napredak je vidljiv, potrebno je raditi i na literaturi koja može pomoći u svim segmentima.

Promicanju inkluzivnosti na svim područjima može se pomoći prvenstveno razmišljanjem o društvu u cjelini i djelovanjem u zajedništvu kako bi se savladale sve prepreke, kao što su to učinili i mali zadrugari u ovom dječjem filmu koji, kao i svi filmovi i knjige namijenjeni djeci zapravo vrijede za sve uzraste.

8. Literatura

BARADIĆ, Marta; KRIŠTAFOR, Maja; MATIĆ, Dunja; OGRIZOVIĆ, Maja. 2024. *Smjernice za inkluzivne kulturne prakse*. Rijeka: Kultura svima.

LOVRAK, Mato. 1980. (trinaesto izdanje) *Vlak u snijegu*. Izdavačko knjižarska radna organizacija Mladost. Zagreb.

MACAN, Željka; PRIMORAC ABERER, Zrinka 2014. „Audiovizualno prevođenje“. *Priručnik za prevoditelje: Prilog teoriji i praksi*. Rijeka: 181–201.

MILKOVIĆ, Marina; ŠULJIĆ, Karmen; VISKOVIĆ, Mateja. 2018. „Čujemo li Gluhe? – Informiranost o jeziku i kulturi Gluhih“. *4. dani obrazovnih znanosti*. Zagreb: 70.

Mrežni izvori:

BARIĆ, Branka. 2013. „Razvoj hrvatskoga leksika na razmeđi tisućljeća“. Sveučilište u Zagrebu. Fakultet hrvatskih studija: 25, 155. [Razvoj hrvatskoga leksika na razmeđi tisućljeća | Repozitorij Fakulteta hrvatskih studija](#) (23. prosinca 2024.)

BIŠKIĆ, Ines. 2015. „Filmske ekranizacije Lovrakovih i Kušanovih dječjih romana“. Filozofski fakultet u Zagrebu: 10-23. <https://hrcak.srce.hr/158123> (18. prosinca 2024.)

BRU GARCIA, Vicente; MARTINEZ-MARTINEZ, Silvia. 2024. „‘Control the Stream of Sounds’: A Pilot Study on Intersemiotic Translation of Sound Effects and Music for Subtitling for the D/Deaf and Hard of Hearing in German, Spanish, and English in VOD Platforms“. *Transforming Media Accessibility in Europe*. (PDF) [‘Control the Stream of Sounds’: A Pilot Study on Intersemiotic Translation of Sound Effects and Music for Subtitling for the D/Deaf and Hard of Hearing in German, Spanish, and English in VOD Platforms](#) (22. prosinca 2024.)

CHAUME, Frederic; TAMAYO, Ana. 2017. „Subtitling for d/Deaf and Hard-of-Hearing Children: Current Practices and New Possibilities to Enhance Language Development“. Ur. Heather Bortfeld. <https://www.mdpi.com/2076-3425/7/7/75> (19. prosinca 2024.)

DIAZ-CINTAS, Jorge. 2012. „Subtitling: Theory, Practice and Research“. *The Routledge Handbook of Translation Studies*. London. Ur. Carmen Millan, Francesca Bartrina.

https://www.researchgate.net/publication/314278174_Subtitling_theory_practice_and_research (11. prosinca 2024.)

DUDA, Igor. 2015. *Danas kada postajem pionir: Djetinjstvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma*. Zagreb: Srednja Europa. 78–79. <https://www.unipu.hr/images/50020390/Duda%20Danas%20kada%20postajem%20pionir%202015.pdf> (18. prosinca 2024.)

Filmom do senzibilizacije: Priručnik za prilagodbu audiovizualnog sadržaja. URL: https://alternator.hr/wpcontent/uploads/2022/08/Filmom_do_senzibilizacije_PRIRUCNIK_2MB_final-1.pdf (15. listopada 2024.)

Filmska enciklopedija. URL: [O projektu - Filmska enciklopedija](#). (18. prosinca 2024.)

Film svima. URL: [Film svima 2024. — Filmaktiv](#) (15. listopada 2024.)

Film svima. Vlak u snijegu. URL: <https://filmsvima.com/medijateka/vlak-u-snijegu/>. (12. listopada 2024.)

GLIGORIĆ, Igor Marko. 2020. „Izražavanje emocija i male riječi u hrvatskome jeziku.“ *Zbornik radova 48. seminara zagrebačke slavističke škole*. Ur. Lana Molvarec i Tatjana Pišković. Zagreb. <https://openbooks.ffzg.unizg.hr/index.php/FFpress/catalog/download/137/228/10175?inline=1> (20. prosinca 2024.)

Hrvatski jezični portal. URL: [Hrvatski jezični portal](#) (6. prosinca 2024.)

Index.hr. Zna li što znači izraz „saperlot“ iz Vlaka u snijegu? URL: <https://www.index.hr/magazin/clanak/zna-li-sto-znaci-izraz-saperlot-iz-vlaka-u-snijegu/2328376.aspx> (2. studenoga 2024.)

Inkluzivni festival. URL: <https://festivalpravadjece.com/inkluzivni-festival/> (15. studenoga 2024.)

JIMÉNEZ HURTADO, Catarina; MARTÍNEZ MARTÍNEZ, Silvia. 2018. „Concept selection and translation strategy: Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing based on corpus analysis“. *Linguistica Antverpiensia, New Series: Themes in Translation Studies*, 14: 114–139. https://www.researchgate.net/publication/354581453_Concept_Selection_and_Translation_Strategy_Subtitling_for_the_Deaf_based_on_Corpus_Analysis (17. studenoga 2024.)

Jutarnji list. Junaci filma Vlak u snijegu: „Nisam imala srca pljusnuti Peru, tri puta smo ponavljali tu scenu“. URL: <https://www.jutarnji.hr/kultura/film-i-televizija/junaci-filma-vlak-u-snijegu-nisam-imala-srca-pljusnuti-peru-tri-puta-smo-ponavljali-tu-scenu-15522690> (5. prosinca 2024.)

KALANTZI, Dimitra. 2008. „Subtitling for the Deaf and Hard of Hearing: A corpus-based methodology for the analysis of subtitles with a focus on segmentation and deletion.“ School of Languages, Linguistics and Cultures. The University of Manchester: 21-214. [\(PDF\) Subtitling for the Deaf and Hard of Hearing: A Corpus-based Methodology for the Analysis of Subtitles with a Focus on Segmentation and Deletion | Dimitra Kalantzi - Academia.edu](#) (5. prosinca 2024.)

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2007_06_6_80.html. (15. listopada 2024.)

Lektire. Vlak u snijegu. URL: https://lektire.skole.hr/wp-content/uploads/2020/01/lovrak_vlak-u-snijegu.pdf. (20. listopada 2024.)

Medijska pismenost. „Vlak u snijegu“ zabavit će i inspirirati i današnju djecu. URL: <https://www.medijskapismenost.hr/vlak-u-snijegu-zabavit-ce-i-inspirirati-i-danasnju-djecu/>. (20. prosinca 2024.)

MIHALJEVIĆ, Milica. 2021. „Obrada usklika i onomatopejskih glagola u Hrvatskome mrežnom rječniku – Mrežniku“. *Riječki filološki dani 12*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci – Filozofski fakultet Odsjek za kroatistiku: 157–181.

<https://jena.jezik.hr/wp-content/uploads/2022/03/Obrada-usklika-i-onomatopejskih-glagola-u-hrvatskome-mreznom-rjecniku-%E2%80%93-Mrezniku.pdf> (14. prosinca 2024.)

OPAČIĆ, Nives. 2016. „Uzvici i uskliki“. *Vijenac* 576. <https://www.matica.hr/vijenac/576/Uzvici%20i%20usklici/> (20. prosinca 2024.)

PASINI, Dinka. 2015. „Eufemizam i disfemizam lice su i naličje iste medalje“. *Hrvatski jezik, br. 1*. <https://hrcak.srce.hr/file/251555>. (12. prosinca 2024.)

Struna. URL: [Struna / Hrvatsko strukovno nazivlje](#). (04. prosinca 2024.)

Školski rječnik hrvatskoga jezika. URL: [Školski rječnik hrvatskoga jezika](#) (08. prosinca 2024.)

TAMAYO, Ana. 2017. „Subtitling for d/Deaf and Hard of Hearing Children: Past, Present and Future“. *CoMe Journal*. Ur. Monika Pelz. https://www.researchgate.net/publication/322203252_Subtitling_for_dDeaf_and_Hard_of_Hearing_Children_Past_Present_and_Future. (14. listopada 2024.)

Unija ravnopravnosti: Strategija o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021. – 2030. URL: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/2022/12/Unija%20ravnopravnosti%20Strategija%20o%20pravima%20osoba%20s%20invaliditetom%20za%20razdoblje%202021-2030.pdf> (12. rujna 2024.)

Zakon o suzbijanju diskriminacije. URL: <https://www.zakon.hr/z/490/Zakon-o-suzbijanju-diskriminacije> (12. rujna 2024.)

ZARATE, Soledad. 2014. „Subtitling for Deaf Children: Granting Accessibility to Audiovisual Programmes in an Educational Way“. University College London. https://www.researchgate.net/publication/316183171_Subtitling_for_deaf_children_Granting_accessibility_to_audiovisual_programmes_in_an_educational_way (12. prosinca 2024.)

9. Prilozi

Popis tablica

Tablica 1. Primjeri inkluzivnih podslova kojima se posreduju verbalni sadržaji u izvornom zvukovnom kanalu	9
Tablica 2. Usporedba dijaloga iz romana i filmskog scenarija	13
Tablica 3. Primjeri inkluzivnih podslova i primijenjena prijevodna strategija	47
Tablica 4. Analiza podslova kojima se prenosi neverbalna informacija u izvornom zvukovnom kanalu i primijenjena prijevodna strategija.	50
Tablica 5. Zvukovi prema izvoru koji ih proizvodi	56
Tablica 6. Zvukovi iz različitih izvora u istom podslovu.....	56
Tablica 7. Zastupljenost prijevodnih strategija u podslovima kojima se prenosi neverbalna informacija u originalnom zvukovnom kanalu	56
Tablica 8. Kombinacija prijevodnih strategija u podslovima kojima se prenosi verbalna informacija u originalnom zvukovnom kanalu	57
Tablica 9. Primjeri podslova s cjelovitom neverbalnom auditivnom informacijom i podslova s uklopljenom neverbalnom auditivnom informacijom te njihova zastupljenost	57

Popis grafova

Graf 1. Zastupljenost podslova prema izvoru zvuka u filmu Vlak u snijegu.....	55
---	----

Popis slika

Slika 1. Primjer inkluzivnog podslova.	4
Slika 2. Drugi primjer inkluzivnog podslova.	5
Slika 3. Prikaz označavanja različitih govornika.	5
Slika 4. Ljuban zahvaljuje konduktoru.....	22
Slika 5. Ljuban se obraća vlakovođi s molbom za pomoć.	22
Slika 6. Ljuban upozorava vlakovođu na ozbiljnost situacije.....	22
Slika 7. Vlakovođa odlučuje prvo provjeriti što piše u pravilniku.....	23
Slike 8 i 9. Ljuban odlučuje da će zadruga sama pokušati učiniti nešto.	23
Slika 10. Marica i Ivica shvaćaju da su ostali sami.....	24
Slika 11. Marica i Ivica pridružuju se ostatku razreda.....	24

Slika 12. Prikaz oznake govornika.....	25
Slika 13. Prikaz oznake govornika.....	25
Slika 14. Djeca se vesele zbog priključivanja lokomotive.....	27
Slika 15. Djeca se vesele i u glas kliču.	28
Slika 16. Dječje veselje traje, klicanje se nastavlja.....	28
Slika 17. Dječak fućkanjem izražava negodovanje.....	28
Slika 18. Ljuban naglašava da mu je hladno.....	29
Slika 19. Kondukter pomaže djeci da siđu iz vagona.	30
Slika 20. Zvukovi domaćih životinja, odnosno zvukovi sela.....	30
Slika 21. Zvukovi domaćih životinja, odnosno zvukovi sela.....	31
Slika 22. Zvukovi domaćih životinja, odnosno zvukovi sela.....	31
Slika 23. Zvuk tramvaja, topot konja, žamor ljudi – zvukovi grada.	31
Slika 24. Glasan zvuk zvona s katedrale – također zvuk grada.	32
Slika 25. Prikaz radnika koji spava i hrče.	33
Slika 26. Pero zijeva.....	33
Slika 27. Pero se šulja i u pozadini se čuje napeta glazba.....	34
Slika 28. Kondukter zviždaljkom najavljuje početak pjesme.	34
Slika 29. Kondukter započinje pjesmu.....	35
Slika 30. Draga, Pero i Ljuban pjevaju na putu do škole.	36
Slika 31. Zvuk tambura u pozadini za vrijeme igre svatova.	36
Slika 32. Draga priprema haljinu za igru svatova.	37
Slika 33. Ljuban i njegov prijatelj straše djecu iz šaša.....	37
Slika 34. Djeca pjevaju pjesmu za vrijeme igre svatova.....	38
Slika 35. Djeca pjevaju pjesmu roditeljima za pozdrav.	38
Slika 36. Djeca pletu košare i pjevaju zadrugarsku himnu.	38
Slika 37. Djeca pjevaju zadrugarsku himnu u tiskari.....	39
Slika 38. Himna zadrugara u vlaku.	39
Slika 39. Pero i dječaci koji su se odvojili od zadruge pjevaju.....	40
Slika 40. Pero govori Dragi da je dobro odgovorila Ljubanu.	41
Slika 41. Draga je ošamarila Peru.	42
Slika 42. Radnik govori učenicima da će im podijeliti novi broj časopisa i hranu za put.	42
Slika 43. Kondukter se ljuti na djecu i govori im da će ih isključiti iz prometa.	43
Slika 44. Kondukter govori da mu Saperlot nije ime.....	44

Slika 45. Djeca zadirkuju Ivicu i Maricu.	45
Slika 46. Fotograf napominje djeci da stoje mirno.	45
Slika 47. Primjer kategorizacije i atribucije u inkluzivnom podslovu.	48
Slika 48. Primjer kategorizacije i objašnjenja u inkluzivnom podslovu.	48
Slika 49. Primjer pojednostavljivanja, umjesto „rika medvjeda“, upotrijebljeno je „glasanje medvjeda“.....	49